



Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Wetenschap en vakmanschap: onderwijsonderzoek voor en met de onderwijspraktijk

Wetenschap en vakmanschap: onderwijsonderzoek voor en met de onderwijspraktijk

Naar een landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en
bevordering van kennisbenutting in het kader van het
Nationaal Plan Onderwijs/leerwetenschappen

Hubert W.A.M. Coonen en Anton J. Nijssen

Den Haag, oktober 2011

Inhoudsopgave

1. Inleiding en opdracht	5
2. Samenvatting	7
3. Verantwoording van de werkwijze	13
4. Steun en draagvlak in het veld	17
4.1 Steun voor de hoofdlijnen van een nieuwe organisatie	18
4.2 Draagvlak van de nieuwe organisatie	19
5. De kennisketen in het onderwijs: onderzoek en valorisatie in samenhang	21
5.1 De context van de opdracht	22
5.2 Gebrek aan samenhang in onderzoek	23
5.3 Vraaggestuurde programmering ten dienste van samenhang en effectiviteit	25
5.4 Gerichte kennisverspreiding	28
5.5 Valorisatie: focus op en realisatie van gebruikswaarde	29
5.6 Vinger aan de pols	32
5.7 De kennisketen opnieuw bezien	32
6. Kennisontwikkeling, kennisbenutting en professionalisering	35
6.1 Bekwaamheidseisen en beroepsregister	35
6.2 Certificering van scholingsaanbod	36
6.3 Professionele ontwikkeling van leraren	37
7. De ontwikkeling van de samenwerking tussen onderzoek, praktijk en beleid	39
7.1 Investeren in verdere visieontwikkeling op onderzoek en valorisatie	39
7.2 Professionele samspraak	40
7.3 De onderwijspraktijk spreekt zich uit	41
7.4 Overheidsbeleid en onderzoek	42

7.5. Erkenning van bestaande afspraken	42
7.6. Uitgangspunten voor een nieuwe landelijke organisatie	44
8. Hoofdpijnen van de organisatie	47
8.1. Profiel van de organisatie	47
8.2. Structuur en werkwijze van de organisatie	48
8.3. De financiering	51
8.4. Organisatorische vormgeving	52
8.5. Evaluatie na eerste functioneringsperiode	54
9. Hoofdpijnen van het invoeringstraject	55
9.1 Overwegingen	56
9.2 Fasering van de op- en inrichting van de organisatie	61
Bijlagen	63
Bijlage 1	
Opdracht kwartiermakers	65
1. Uitgangspunt	65
2. Feitelijke opdracht	65
2.1 De contouren van een coördinatie- en regieorganisatie	65
2.2 Sonderen bij betrokken partijen	68
3. Oplevering van het werk	69
Bijlage 2	
Overzicht van gesprekspartners	71
Bijlage 3	
Curricula vitae kwartiermakers	75

1. Inleiding en opdracht

De fragmentatie en versnippering van het onderwijsonderzoek en van de middelen die daarvoor bedoeld zijn, vragen om richting en regie. Zo luidt de belangrijkste conclusie uit het rapport van de Commissie *Nationaal Plan Toekomst Onderwijs/leerwetenschappen* (Den Haag, 2011). De Commissie¹ stelt vast dat de onderdelen van de kennisketen die de verbinding vormen tussen fundamenteel onderzoek, strategisch (beleids)onderzoek, toegepast onderzoek, ontwikkeling, kennisverspreiding, implementatie en valorisatie moeten worden gerevitaliseerd en opnieuw met elkaar in verbinding worden gebracht. Al het onderzoek moet gaan voldoen aan dezelfde wetenschappelijke normen. Voor ontwikkelingswerk en valorisatie dienen kwaliteitsstandaarden te worden ontwikkeld. Van belang is dat kennisgebruikers hun professionaliteit vergroten, teneinde zich relevante kennis uit onderzoek eigen te kunnen maken en deze ook te kunnen vertalen naar de praktijk.

Op basis van deze waarnemingen en zienswijzen stelt de Commissie in haar Nationaal Plan voor om te komen tot:

- een effectieve kennisketen, waarin sprake is van een versterking van de aansluiting tussen onderzoek en praktijk (in beide richtingen);
- het beëindigen van de versnippering in onderwijs en onderzoek door een geregisseerde bundeling van capaciteit en middelen;
- het waarborgen van een goede kwaliteit en inter- en transdisciplinariteit in het onderzoek;
- het versterken van de kennisbenuttende kwaliteit en professionaliteit van leraren.

Op 10 februari 2011 heeft staatssecretaris Zijlstra een brief aan de Tweede Kamer gestuurd waarin hij de hoofdlijnen van het plan van de Commissie onderschrijft². Hij wijst erop dat het herordenen van het onderwijsonderzoek – door het onder coördinatie en regie te brengen van een daartoe op te richten orgaan – geen eenvoudige opgave is die op korte termijn al volledig

¹ Verderop in dit rapport aangehaald als: Commissie De Graaf.

² Brief over Advies Nationaal Plan Onderwijs/leerwetenschappen, Referentie 273182.

kan worden gerealiseerd. De vormgeving en reikwijdte van het orgaan, de rollen van verschillende partijen daarbij, een effectieve kennisverspreiding voor scholen en nog tal van andere onderwerpen moeten daarvoor nauwkeurig en in samenspraak met de direct betrokkenen worden ontwikkeld.

De staatssecretaris loopt in de brief vooruit op de (inmiddels verschenen) Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap³ die als doel heeft om te komen tot een herordening van de opleidingenstructuur van de universiteiten, óók op het terrein van de onderwijs/leerwetenschappen. Voor de staatssecretaris is het duidelijk dat de herordening van het onderwijsonderzoek in samenhang met de Strategische Agenda – lees: de zwaartepuntvorming en profilering van onderwijs en onderzoek, in specifieke sectoren via vorming van sectorplannen – moet worden gezien. Bovendien wijst de staatssecretaris op de heroverweging met betrekking tot de SLOA-middelen, die in het voorjaar 2011 tot uitdrukking is gekomen in de zogeheten *Hoofdlijnenbrief SLOA-Instellingen*⁴.

In mei 2011 heeft de Directie Kennis van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) ons namens de staatssecretaris aangesteld als kwartiermakers, met de opdracht om de voorstellen van de Commissie uit te werken op het punt van de herordening van het onderwijsonderzoek. De uitvoering van deze opdracht vindt plaats in de context van, en parallel aan, de invoering van de sectorplangewijze herstructurering van de universitaire opleidingen en van de herziening van de bestemming van de SLOA-middelen.

In concreto luidt onze opdracht:

- schets opbouw, inrichting en primaire werkprocessen van een organisatie voor coördineren en regisseren van onderzoek, ontwikkeling, valorisatie, verspreiding en (stimuleren van) implementatie, die vorm geeft aan de ambities zoals in het advies uitgesproken;
- sondeer bij betrokken partijen het draagvlak voor deze organisatie en de bereidheid tot participatie en samenwerking.

Voor de integrale tekst van de opdracht verwijzen wij naar **bijlage 1**.

³ Kwaliteit in verscheidenheid, aan de Tweede Kamer gezonden op 1 juli jl., Referentie 312540.

⁴ Hoofdlijnenbrief 2012 – 2013, 28 april 2011.

2. Samenvatting

Dit rapport geeft de bevindingen weer die wij als kwartiermakers hebben opgedaan tijdens onze verkenning in het veld. In **hoofdstuk 3** geven wij een verantwoording van de werkwijze die wij hebben gehanteerd tijdens deze verkenning. Er zijn meer dan 50 gesprekken gevoerd met representanten van praktijk, beleid en wetenschap. Daarnaast is gesproken met inhoudsdeskundigen en specialisten. Tijdens alle gesprekken was de sfeer buitengewoon coöperatief en constructief. Vrijwel alle gesprekspartners zijn de mening toegedaan dat het versterken van de kennisketen en het komen tot een betere benutting van de bevindingen van onderwijswetenschappelijk onderzoek voor de onderwijspraktijk een zaak van hoge urgentie en hoge maatschappelijke relevantie is. Ook zijn alle partijen van opvatting dat er de afgelopen decennia te veel versnippering heeft plaatsgevonden van innovatiethema's en middelen.

In **hoofdstuk 4** laten we zien dat er alom veel steun bestaat voor de hoofdlijnen van het plan om een nieuwe landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en ter bevordering van kennisbenutting tot stand te brengen. Als hoofdlijnen hebben we benoemd: vraagsturing, open competitie, programmering, valorisatie, professioneel bestuur en gefaseerde opbouw van de nieuwe organisatie.

In onze gesprekkenronde hebben we vastgesteld dat er niet alleen steun is voor de hoofdlijnen van de voorgestelde aanpak, maar dat er ook een breed draagvlak is voor de operationele opzet van de voorgestelde organisatie, tot uitdrukking komend in afspraken over participatie en samenwerking. In dit hoofdstuk bespreken we dit *draagvlak* uitvoerig.

Vervolgens schetsen we in **hoofdstuk 5** een *eerste operationalisering van een samenhangende zienswijze* op kennisproductie en -benutting. Uiteraard heeft deze voorlopige visie nog verder debat en een heldere uitwerking en aanscherping nodig. Dat is vooral een taak en verantwoordelijkheid van betrokkenen. Wij presenteren hier een eerste schets van een oplossing voor de vraag hoe meer samenhang en coherentie kan worden aangebracht in de keten kennisproductie, kennisverspreiding, kennisbenutting (valorisatie)

en effectmeting, waarbij we overigens geen lineair model willen suggereren.

In *het programmakader* van de nieuwe organisatie wordt een onderscheid gemaakt naar een driedelige typologie van onderzoek: theoriegestuurd onderzoek, praktijkonderzoek en beleidsonderzoek. In de startfase zal gewerkt worden vanuit bestaande budgetten, per onderzoekstype. Vanaf het begin staan in alle gevallen fundamentele kwaliteitscriteria – uitgewerkt per type onderzoek – centraal alsmede een focus op valorisatie. Uit de drie onderscheiden oriëntaties van waaruit onderzoeksvragen kunnen worden gearticuleerd, wordt een samenhangende programmering tot stand gebracht. Bij de programmering en bij de uitvoering van de programma's is nadrukkelijk ruimte voor input van de beoogde gebruikers van het onderzoek, met name het onderwijsbeleid en de onderwijspraktijk. Op deze manier komen we tot een vraaggestuurde programmering en een optimale aandacht voor gebruikswaarde en valorisatie.

In de sonderingsgesprekken is gebleken dat het in de uitwerking niet wenselijk is om in de programmering een te strakke scheiding aan te brengen tussen de drie oriëntaties. De conclusies van de Commissie De Graaf bevestigen dit ook. Samenwerking tussen onderzoekers en ontwikkelaars die vanuit de diverse oriëntaties werkzaam zijn, werkt bevorderlijk voor de kwaliteit van het onderzoek en de bruikbaarheid in de praktijk.

Verder komt het punt aan de orde hoe een effectieve vorm van kennisverspreiding kan worden gerealiseerd. Kennisverspreiding staat mede in het teken van kennisbenutting (valorisatie). Bij valorisatie gaat het ook om professioneel vakmanschap en (duurzame) effecten op de kwaliteit van het onderwijs. We stellen een heldere *focus op valorisatie* voor en geven een eerste uitwerking aan de totstandkoming daarvan naar analogie met de werkwijze van de Stichting Technische Wetenschappen (STW).

Door het onderbrengen van kennisproductie, kennisverspreiding, kennisvalorisatie en kennisimpact in één organisatie en door het inhoudelijk en organisatorisch verbinden van deze onderdelen van de kennisketen wordt de verbroken verbinding tussen kennisproductie en kennisbenutting hersteld. Dat betekent dat er meer samenhang ontstaat, versnippering van middelen wordt tegengegaan en dat er over de volle breedte van de keten wordt gewerkt met een helder geëxpliciteerd en geïnstrumenteerd kwaliteitskader.

Het tot stand brengen van een nieuwe landelijke organisatie voor onderwijs-onderzoek en bevordering van kennisbenutting vraagt om een professionele heroriëntatie van de onderwijsonderzoekers en van de kennisgebruikers. In **hoofdstuk 6** benadrukken we daarom hoe belangrijk het is dat relevante kennis uit onderwijsonderzoek, waarbij de leraren in de toekomst een sterkere betrokkenheid zullen hebben, ook daadwerkelijk in de onderwijs-praktijk wordt aangewend. Er moet een sterke verbinding worden gelegd tussen *kennisonwikkeling, kennisbenutting en professionalisering*. Het gaat uiteindelijk om het leggen van een relatie tussen kennisvragen uit de praktijk en de valorisatie van de bevindingen van het onderwijsonderzoek, met het professioneel handelen van docenten. Dit aspect is een kernpunt. We hebben het daarom tevens tot uitdrukking gebracht in de titel van dit rapport. In aansluiting op het Actieplan ‘Leraar 2020 – een krachtig beroep!’ bepleiten we een formele certificering van (kortlopende) scholingsactiviteiten door werkgevers en werknemers om hiermee een kwalitatieve aansluiting te waarborgen met de voorgenomen periodieke beroepsregistratie van leraren.

De beoogde nieuwe landelijke organisatie moet een intensievere samenwerking tot stand brengen tussen de drie centrale actoren: de wetenschap, de onderwijspraktijk en het onderwijsbeleid. In **hoofdstuk 7** reflecteren we op deze samenwerking. De Commissie De Graaf heeft erop gewezen dat meer interactie en samenwerking tussen deze actoren noodzakelijk is voor een goed functioneren van de kennisketen. De reflectie leidt tot de formulering van een aantal *uitgangspunten voor (de opbouw van) de nieuwe organisatie*.

Kortweg:

- herkenbare, toegankelijke en gewaardeerde organisatie;
- integrale ketenbenadering;
- gefaseerde bundeling van beschikbare middelen; nadruk op ontwikkeling van een gedragen werkwijze en een inhoudelijk sterk programma en programma-uitvoering;
- gewaarborgde aandacht voor wetenschapsgestuurde, praktijkgestuurde en beleidsgestuurde programma's;
- vraagsturing als centraal kenmerk van de programmering;
- sectorale en thematische spreiding, maar voldoende focus in de programmering en aandacht voor sector overstijgende onderwerpen;
- niet alleen disseminatie, maar ook valorisatie (= daadwerkelijke realisatie gebruikswaarde);

- toepassing van twee sets kwaliteitscriteria – inhoudelijk en in termen van gebruikswaarde – op alle R&D-programma's;
- competitie bij de verwerving van middelen;
- ruimte voor de jeugd i.c. de jonge, beloftevolle onderzoekers.

Vervolgens geven wij in **hoofdstuk 8** een nadere uitwerking van de *hoofddlijnen van de nieuwe organisatie*. De organisatie voor onderwijsonderzoek en bevordering van kennisbenutting wordt gekenmerkt door zo min mogelijke bureaucratie. Zij is slagvaardig, flexibel en kwaliteitsborgend. De organisatie versterkt de reputatie van de sector onderwijs als een belangwekkende en kwalitatief goed functionerende sector, waarin innovatie evidence-informed, gefocust, vraaggestuurd en praktijkgeoriënteerd tot stand komt. De voor de diverse onderzoeksoriëntaties beschikbare en ingebrachte financiële middelen worden nadrukkelijk ingezet en aangewend voor de drie domeinen van onderzoek, te weten het theoriegedreven onderzoek, het praktijkgerichte onderzoek en het beleidsonderzoek. Waar dat de kwaliteit van het onderzoek ten goede komt wordt samenwerking bevorderd.

In alle lagen van de organisatie wordt de tripartite structuur – wetenschap, praktijk en beleid – tot uitdrukking gebracht. De organisatiestructuur kent een Raad van Toezicht, drie programmaraden en een uitvoerende staf: een directie en een beperkte, maar adequate ondersteunende staf. Op operationeel niveau worden per programma commissies ingericht en, waar nodig, per project een gebruikerscommissie. In dit hoofdstuk gaan we ook kort in op de operationele taken van de ondersteunende staf die onder leiding van een directeur moeten worden uitgevoerd op het gebied van kwaliteitsborging, informatievoorziening, relatiebeheer, interne en externe samenwerking en financiering.

In **hoofdstuk 9** staan wij stil bij *de hoofddlijnen van het invoeringstraject*, waarbij we een fase van opbouw, ontwerp en oprichting (met agenda van activiteiten) onderscheiden en een fase van nadere uitwerking van de nieuwe organisatie en de verdere ontwikkeling hiervan. De eerste fase wordt in 2011 gestart en in het najaar van 2012 afgerond. We stellen voor om de eerste fase te laten uitvoeren door een tijdelijk aangestelde (project)directie onder aansturing van een stuurgroep, die in overleg met NWO en OCW wordt samengesteld. In deze fase wordt een aantal taken uitgevoerd:

Inhoudelijk

- ontwerpen van een programmakader en het starten van pilots;
- ontwerpen van review- en beoordelingsprocedures;
- uitwerken van valorisatie-instrumenten en -criteria (aansluitend bij ERIC);
- ontwerpen van een integraal systeem van kwaliteitszorg en externe communicatie;
- ontwikkelen van eerste aanzetten tot samenwerking met nationale en internationale onderzoeksorganisaties en het verder uitwerken van de kennisverspreidingsfunctie.

Organisatie

- inrichten van de organisatie in overleg met NWO en OCW, en opstellen uitvoeringsconvenant;
- werven en aanstellen van directie en ondersteunende staf;
- werven van voorzitter en leden van de Raad van Toezicht en de programmaraden;
- regelen van huisvesting en het voorbereiden van de formele oprichtingsbijeenkomst.

Financiën

- opstellen van een voorlopige meerjarenbegroting 2012 – 2015;
- opstellen van een acquisitieplan en formeel regelen van de (gefaseerde) overheveling van de budgetten van OCW naar de nieuwe organisatie.

De tweede fase volgt logisch op de eerste. We stellen voor om na vier jaar over te gaan tot een beoordeling van het functioneren van de nieuwe organisatie in het licht van de gestelde doelen.

Tot slot

De bevindingen die wij hier rapporteren, zijn tot stand gekomen na intensieve samspraak met betrokkenen die veel suggesties, overwegingen en ideeën hebben aangedragen. Daardoor zijn wij zeker van het sterke draagvlak voor deze koers. Uiteraard zullen in de nabije toekomst nog talrijke kwesties vragen om een verder debat en een gemeenschappelijk professioneel perspectief van betrokkenen. Maar de centrale zienswijze – dat er een betere en duurzame verbinding tot stand moet worden gebracht

tussen de verschillende oriëntaties van onderwijsonderzoek en de onderwijspraktijk, waarbij beide initiërend kunnen zijn en bij voorkeur als samenwerkingspartners optreden – wordt door alle gesprekspartners ten volle onderschreven. Ook de voorgestelde verbinding met het beleidsevaluerend (impact)onderzoek juichen zij toe.

3. Verantwoording van de werkwijze

Het rapport van de Commissie De Graaf is volstrekt helder over de noodzaak en urgentie van het tot stand brengen van een nieuwe landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting. De analyse en voorstellen van de Commissie zijn onderschreven door de staatssecretaris, maar worden ook gedeeld door alle partijen in de onderwijssectoren. Bij de start van de uitvoering van onze opdracht als kwartiermakers hebben wij ons ervan vergewist, dat er inderdaad een breed draagvlak bestaat voor de analyse en de globale voorstellen. We konden ons daarna direct richten op een nadere uitwerking van deze voorstellen.

We hebben met veel partners in het veld en betrokkenen bij de kennisketen gesproken. (zie Bijlage 2 voor een overzicht van alle gesprekspartners). Wat betreft de onderzoekskant van de keten waren dat onderzoekers, hoogleraren en lectoren die actief zijn in het theoriegedreven onderzoek, het praktijkgerichte onderzoek en het beleidsonderzoek. Met alle beleidsdirecties en themadirecties van het ministerie van OCW is gesproken over hun rol en bijdrage aan het functioneren van de kennisketen, zowel wat betreft de ontwikkeling en financiering van afzonderlijke (thematische en sectorale) R&D-programma's als wat betreft het beleidsonderzoek. Ook is overleg gevoerd met een groot aantal betrokkenen in de onderwijspraktijk, zoals lerarenorganisaties en lerarenopleidingen, organisaties van schoolleiders en sectorraden. Hiernaast is de zienswijze over het (gewenste) functioneren van de kennisketen besproken met organisaties die een specifieke rol vervullen op een bepaald innovatiedomein van het onderwijs, zoals op het gebied van ICT (Kennisnet en Ruud de Moor Centrum van de Open Universiteit), leerplanontwikkeling (SLO), toetsontwikkeling (CITO) en bevordering van de aandacht voor techniek in het onderwijs (Platform Bèta/Techniek). Tevens is met de Onderwijsraad, de Adviesraad voor Wetenschap en Technologie en de Onderwijsinspectie over de plannen van gedachten gewisseld.

Om te kunnen leren van hun ervaringen hebben wij uitvoerig gesproken met leidinggevenden van instellingen en/of regieorganen op het gebied van

de medische wetenschappen (ZonMw), de technische wetenschappen (STW), het regioorgaan rondom het grote steden beleid (NICIS) en het regioorgaan Hersenen en Cognitie. In deze gesprekken stonden hun aanpak, organisatie en uitvoeringservaringen centraal.

Ook is kennisgenomen van de werkwijze van het Nederlands Jeugd Instituut (NJI). De aandacht ging daarbij vooral uit naar hun beleid en activiteiten op het gebied van disseminatie en valorisatie.

De beoogde nieuwe landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting moet inhoudelijk aansluiten bij de sectorplannen die in het kader van de profilering van de instellingen voor hoger onderwijs worden ontwikkeld. Over deze aansluiting hebben wij oriënterende gesprekken gevoerd met de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), de HBO-Raad en de Koninklijke Academie van Wetenschappen (KNAW).

Ten slotte is ook met een aantal deskundigen op persoonlijke titel gesproken.

Ter voorbereiding van de gesprekken hebben wij alle gesprekspartners documentatie toegezonden: een korte agenda met gesprekspunten, het rapport van de Commissie De Graaf en de beleidsreactie van de staatssecretaris. Van onze kant hebben wij vooraf de websites en relevant geachte documenten van betrokken instellingen en organisaties zorgvuldig bestudeerd. Op die manier kregen het werk en het specifieke belang van de betrokken partij in het gesprek voldoende aandacht en erkenning.

De duur van de afzonderlijke gesprekken varieerde van 1 tot 2 uur. Voor de verslaglegging is een schriftelijk werkdocument gemaakt, dat uitsluitend bedoeld is voor raadpleging bij het opstellen van deze rapportage. Er zijn aan de gesprekspartners geen officiële verslagen ter goedkeuring voorgelegd, omdat we er de voorkeur aan gaven elkaar niet vanuit formele posities te benaderen maar samen te zoeken naar verbinding en overeenstemming. Deze wat meer informele aanpak en werkwijze werd door de gesprekspartners zeer geapprecieerd.

Tijdens alle gesprekken was de sfeer buitengewoon coöperatief en constructief. Vrijwel alle gesprekspartners zijn de mening toegedaan dat het

versterken van de kennisketen en het komen tot een betere benutting van de bevindingen van onderwijswetenschappelijk onderzoek voor de onderwijspraktijk een zaak van hoge urgentie en hoge maatschappelijke relevantie is. Ook zijn alle partijen van opvatting dat er de afgelopen decennia te veel versnippering van innovatiethema's en middelen heeft plaatsgevonden. Het moment is nu rijp om meer samen te werken en te koersen op hoofdlijnen van onderwijsverbetering. Hieraan moeten met name de docenten in de scholen – met steun van en in samenwerking met onderzoekers, opleiders en ondersteuners – daadwerkelijk handen en voeten gaan geven.

Wij hebben onze gesprekspartners aan het begin van elk gesprek een beperkt aantal overwegingen aangeboden, zoals het dynamische en slagvaardige karakter van de nieuwe organisatie en de prominente rol van vraagsturing door de onderwijspraktijk. Ook is de overweging voorgelegd om de activiteiten van de nieuwe organisatie te programmeren in een meerjarig samenhangend programma, maar vooral ook veel ruimte te geven aan de niet vooraf geprogrammeerde open competitie. Verder is aangegeven dat de huidige positie van de betrokken partners die projectmiddelen ontvangen van de overheid, wordt gerespecteerd en dat formele expiratiemomenten van bestaande afspraken uiteraard in acht worden genomen.

4. Steun en draagvlak in het veld

In de opdracht heeft het ministerie van OCW ons nadrukkelijk verzocht om te rapporteren over de sondering die heeft plaatsgevonden over het hoofdontwerp van de organisatie en de bereidheid van de betrokken partijen om hierin te participeren en samen te werken. We hebben op basis van deze opdracht met een groot aantal betrokkenen overleg gevoerd, zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven.

De sonderingsgesprekken hebben plaatsgevonden op basis van een vooraf toegezonden aantal gesprekspunten. Tijdens de gesprekken hebben we een mondelinge schets gegeven van wat ons voor ogen stond en welke overwegingen we daarbij hadden. Uiteraard hebben we ook speciaal aandacht geschonken aan de taak en positie van de gesprekspartner in de kennisinfrastructuur. Ook van de sonderingsgesprekken hebben we korte aantekeningen verzameld, alleen ten behoeve van de opstelling van de eindrapportage. Zoals eerder vermeld, is door geen van de gesprekspartners een officieel verslag van de ontmoeting gevraagd, hetgeen getuigt van de open en vertrouwelijke sfeer van de gesprekken.

Zonder uitzondering hebben alle gesprekken (meer dan 50) plaatsgevonden in een buitengewoon collegiale, constructieve en plezierige sfeer. Alle gesprekspartners waren het eens met de visie van de Commissie De Graaf dat het versnipperde en onsamenhangende landschap van de kennisinfrastructuur in ons land moet worden verlaten om plaats te maken voor meer samenwerking, meer samenhang, meer focus, betere kwaliteit en intensievere betrokkenheid van en benutting door de scholen, de leraren, de schoolleiders en de bestuurders. In de gesprekken is op een realistische manier gekeken naar de taken die door de betrokken instelling of organisatie op dit moment worden vervuld. Verkend is op welke wijze hiervan een voortzetting binnen nieuw te ontwerpen programmeringskaders kan plaatsvinden met waar nodig aanvullende afspraken over samenwerking, kwaliteitsverbetering, betrokkenheid van scholen e.d.

De motivatie om aan de vernieuwingsoperatie mee te werken was in het algemeen zeer groot. Terecht werden we erop geattendeerd dat de nieuw op te zetten organisatie zich moet bewijzen als een dynamische en flexibele netwerkorganisatie die de promotie van kwaliteit hoog in haar vaandel draagt, die zorgvuldig is maar zich afkeert van onnodige bureaucratie en die functioneert als een open speelveld waar de procedures en besluitvormingsprocessen transparant zijn.

4.1 Steun voor de hoofdlijnen van een nieuwe organisatie

Veel support hadden alle gesprekspartners voor de zienswijze om een nieuwe, niet bureaucratische maar slagvaardige, landelijke organisatie tot ontwikkeling te laten komen waarin op basis van vraagsturing inhoudelijke regie wordt gevoerd, kwaliteitsinstrumenten worden ontwikkeld en professionele ondersteuning wordt geboden om de kennisketen zo optimaal mogelijk te laten functioneren. Eveneens veel bijval kreeg de gedachte een landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting op te richten die werkt op basis van competitie en die geleid wordt door de beste professionals uit de wereld van het onderwijsonderzoek, de onderwijspraktijk en het onderwijsbeleid. Een organisatie waarin op basis van belangenvertegenwoordiging en -behartiging zou moeten worden samengewerkt (stakeholder-model), werd unaniem afgewezen. Het professionele vertegenwoordigers-model werd door alle gesprekspartners omarmd.

Alle gesprekspartners hebben de bereidheid uitgesproken deel te willen (gaan) nemen aan de nieuwe landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting. Onze zienswijze – die aan het begin van elk gesprek is gepresenteerd – dat elke participerende organisatie recht heeft op een positie die de situatie erkent waarin de betrokken partner op dit moment werkzaam is (lopende programma's, projecten en overeenkomsten), kon rekenen op volledige onderschrijving. De positie van elke partner wordt erkend tot het moment waarop bestaande inhoudelijke, juridische en/of financiële afspraken met de financier van de activiteiten, meestal het ministerie van OCW, expireren. Het is dan met name aan bestuur c.q. programmaraden van de nieuwe landelijke organisatie om na zorgvuldige consultaties beslissingen te nemen over inhoudelijke keuzen en inzet en

toewijzing van middelen. Alle gesprekspartners waren zich ervan bewust en waren ook zelf de mening toegedaan dat ze dan in een situatie moeten opereren waarbij de kwalitatieve aansluiting bij de landelijke programmering van onderzoek en de open competitie hun speelveld en betrokkenheid bij de kennisketen zouden bepalen. In een enkel geval is de optie van een korte overgangsregeling voorgesteld.

Tegelijkertijd is, met name door veld- en professionele organisaties, aangedrongen op helderheid en snelheid van handelen. Door vrijwel alle gesprekspartners is gepleit voor samenhang, evenwicht en focus.

De beoogde landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting zou zich moeten beijveren om een optimale samenhang in de onderzoeksprogrammering te bevorderen, waarbij de vraagsturing op basis van sectorale en bovensectorale onderzoeksvragen in hoge mate bepalend is.

Ook is er expliciet op aangedrongen om evenwichtigheid en nevenschiktheid in acht te nemen tussen de drie bronnen van vraagarticulatie, zijnde de theoriegedreven vragen, de praktijkgerichte vragen en de beleidsgerichte (impact) vragen. Het praktijkonderzoek en het beleidsonderzoek krijgen voldoende ruimte, maar dienen zich goed, en tot op een kwalitatief uitstekend niveau, te ontwikkelen.

Ten slotte is door velen bepleit om te werken met een gezamenlijke, meerjarige onderzoeksagenda, met ruime mogelijkheden voor open competitie. Het hiernaast sterk inzetten op professionele vormen van kennisverspreiding en valorisatie, met name ook in het kader van de professionalisering van docenten, had ieders volle instemming.

4.2 Draagvlak van de nieuwe organisatie

Na de formele aanbieding van ons rapport organiseren wij nog enkele middagconferenties met vertegenwoordigers van alle betrokken partijen. Hier zullen wij uitleg geven over de voorstellen die we als kwartiermakers hebben gedaan en vindt een voorlopige verkenning plaats over de vraag hoe de eerste fase van uitwerking het beste kan worden ingericht. De mogelijke

voortzetting van dit beraad is aan de orde nadat de politieke besluitvorming over onze bevindingen heeft plaatsgevonden.

Met verwijzing naar bovenstaande aanpak en bevindingen kan over de sondering worden gerapporteerd dat het initiatief om te komen tot een landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting van harte op ieders steun kan rekenen. Het draagvlak is zonder meer groot. Zoals verderop in dit rapport aan de orde komt, dienen de volgende stappen ook zorgvuldig en met erkenning van de uitgangspositie van alle participanten gezet te worden.

5. De kennisketen in het onderwijs: onderzoek en valorisatie in samenhang

De analyse van de Commissie De Graaf laat zien wat de belangrijkste doelstellingen zijn van de nieuw in te richten organisatie. Dit zijn:

- vergroten van de efficiency en effectiviteit van de in te zetten middelen;
- versterking van de vraaggerichte programmering, zowel in het algemeen als specifiek door bundeling van deze middelen;
- versterking van de focus op gebruikswaarde (valorisatie);
- én versterking van het feitelijk gebruik van kennis uit onderzoek, in nauwe samenhang met andere professionaliseringsactiviteiten in de onderwijssector.

Dit is de kern van de opdracht om de kennisketen te vernieuwen en te revitaliseren. Daarnaast moet bij de inrichting van de nieuwe organisatie ook oog zijn voor noodzakelijke vernieuwing van elementen in de kennisketen. Het gaat bijvoorbeeld om een verbreding van de disciplinaire invalshoeken in het theoriegedreven onderzoek en om, ook bij dit onderzoek, een duidelijke focus op valorisatie. Voor het beleids- en praktijkonderzoek gaat het om transparantie en de toereikendheid van kwaliteitscriteria en, ook hier, om een duidelijke verbinding met de implementatie in de praktijk.

Deze opdracht kan op de volgende manier kernachtig in beeld worden gebracht:



5.1 De context van de opdracht

Het Nederlandse onderwijs is in algemene zin van goede kwaliteit, zij het dat permanente aandacht hiervoor geboden blijft. Nederland ontwikkelt zich steeds verder tot een kennissamenleving waarin onderwijsdeelname van burgers vanuit een individueel en sociaal ontplooiingsperspectief van grote betekenis is. Onderwijs is ook van groot belang voor Nederland als innovatiesamenleving, maar dan meer in economische zin. Het behoud van de welvaartstaat betekent voor Nederland dat een sterke verbinding moet worden gemaakt tussen de (duurzame) kennisontwikkeling van de burgers en benutting hiervan voor economische doeleinden.

De investering die Nederland jaarlijks doet in het door de overheid gefinancierde onderwijs bedraagt ruim 30 miljard euro. Deze investering is bedoeld om zoveel mogelijk mensen aan verschillende vormen van onderwijs te laten deelnemen, van voorschools tot universitair. De kwaliteit van het onderwijs moet van uitstekend niveau zijn. Dat vraagt om professionaliteit van alle betrokkenen. Professionaliteit betekent goed toegeruste leraren die hun vak verstaan en het belang van hun positie in de kennissamenleving onderkennen, maar het betekent ook goed bestuur en management, eigentijdse infrastructuur in gebouwen en technologie en een open, interactieve en dynamische relatie van de school met de externe omgeving.

Investeren in onderwijs vraagt ook om onderzoek. Onderzoek dat tot doel heeft nijpende vraagstukken te kunnen doorgronden en wegen te zoeken naar oplossingen die in de praktijk leiden tot duurzame kwaliteitsverbetering.

Volgens een recent advies van de Onderwijsraad⁵ dient ruim 1.7% van de onderwijsbegroting te worden besteed aan verschillende vormen van onderzoek en ontwikkeling. Voor Nederland zou dat neerkomen op een investering van ruim 350 miljoen euro. In hetzelfde advies is berekend dat de investeringen in R&D voor het Nederlandse onderwijs niet verder reiken dan 150 miljoen euro; aanvullend spitwerk van de Commissie De Graaf leverde hetzelfde beeld op.

⁵ Ontwikkeling en ondersteuning van onderwijs, Onderwijsraad 2010.

Er is met andere woorden nog wel iets te wensen als het gaat om het volume aan beschikbare middelen voor kennisproductie en -valorisatie in het onderwijs. Wij realiseren ons dat dit niet het moment is om hiervoor een sterk pleidooi te voeren. Het onderstaande dient echter wel in dat kader te worden beschouwd.

5.2 Gebrek aan samenhang in onderzoek

Het *onderwijsonderzoek* in Nederland kan op verschillende manieren worden ingedeeld. Een breed gedragen indeling maakt een onderscheid naar: fundamenteel onderzoek (theoriegedreven en evidence-based), toepassingsgericht onderzoek (ook wel praktijkgericht onderzoek of ontwikkelings- en ontwerpgericht onderzoek) en beleidsgericht onderzoek (beleidsondersteunend, beleidsevaluerend, beleidsimpact). Dit vaak gehanteerde maar niet onomstreden onderscheid kan nog worden aangevuld met een aparte categorie longitudinaal en (inter)nationaal onderzoek dat meer de functie van kwaliteitsmonitoring vervult, zoals pre-COOL, TIMMS, PISA en PRILS⁶.

Al deze vormen van onderzoek kennen op dit moment geen samenhangende programmering en missen ook op onderdelen geëxpliciteerde kwaliteitscriteria. Om de doelmatigheid van de middeleninvestering te bevorderen en ook tot een meer samenhangende programmering van onderwijsonderzoek te komen, is het van belang de door de overheid beschikbaar gestelde financiële middelen voor het tweede en derde geldstroomonderzoek in een samenhangend programmakader onder te brengen.

Universiteiten en HBO-instellingen

De eerste geldstroombudgetten behoren tot de competentie van de universiteiten en worden daarom niet in de voorstellen opgenomen. In een aantal gesprekken werd echter duidelijk dat de universitaire onderzoeksprogramma's meer en meer in samenhang met projecten in de tweede en derde geldstroom worden uitgevoerd.

⁶ COOL: Cohortonderzoek Onderwijsloopbanen;
TIMMS: Trends in International Mathematics and Science Study;
PISA: Program for International Student Assessment;
PRILS: Progress in International Reading Literacy Study.

Daarbij komt dat het streven van de Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap gericht is op het versterken van de doelmatigheid en doeltreffendheid van de universitaire opleidingenstructuur, mede via sectorplanontwikkeling, waarbij er nieuwe eisen aan sectorplannen zijn gesteld⁷. Ook de Commissie De Graaf heeft aangegeven dat een landelijk sectorplan nodig is om te komen tot een concentratie van universitaire capaciteit en middelen. Het rapport van de Commissie bevat ook een eerste voorstel voor een disciplinaire inkadering van de betrokken wetenschappelijke disciplines, door een aantal kernen te onderscheiden:

- onderwijskunde, pedagogiek en lerarenopleidingen;
- cognitie- en neurowetenschappen;
- recht/bestuur/organisatie van onderwijs;
- sociologie en economie van onderwijs;
- faculteitsgerichte kernen zoals in de geneeskunde en bij technische opleidingen ten behoeve van de eigen opleidingen;
- kernen binnen andere faculteiten gericht op de specifieke didactiek van de schoolvakken en leerinhouden.

Daarnaast doet de Commissie voorstellen voor een samenhangend programmeringsplan voor de lectoraten, het versterken van de samenwerking wo-hbo en het expliciteren van de kwaliteitscriteria van het onderzoek.

Uit de gesprekken met de HBO-Raad en met lectoren leerden wij dat er inmiddels werk wordt gemaakt van de explicitering van de onderzoekskwaliteit bij de lectoraten, dat er voorbereidingen worden getroffen voor een nadere programmatische afstemming en dat er een visitatie in voorbereiding is die de inbedding van de lectoraten onderzoekt in het kwaliteitsbeleid van de hogescholen. Verder wordt bevorderd dat er in de toekomst meer dubbelbenoemingen gaan plaatsvinden met een taak van de lector zowel in het hbo als in het wo, wat nu hier en daar al gebeurt. Dit laatste dient ook om de samenwerking wo-hbo te versterken.

Het is wenselijk dat de sectorplanontwikkeling en de uitwerking van de samenwerking wo-hbo parallel loopt aan de ontwikkeling van programma's in de nieuwe organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting. Deze nieuwe organisatie moet immers ruimte geven aan alle relevante

⁷ Kwaliteit in verscheidenheid, p. 69.

wetenschappelijke disciplines die zich met onderwijsvraagstukken bezighouden.

We hebben overleg gevoerd met de VSNU en de KNAW om te komen tot een afstemming van de taken van de nieuwe organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting, met name vanuit het oogpunt van programmering. Beide organisaties geven aan dat er voorbereidingen worden getroffen om tot een sectorplan te komen, maar onduidelijk is nog wanneer de bevindingen hiervan beschikbaar zijn. Voor de programmaraden van de nieuwe organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting zijn de bevindingen van dit sectorplan van belang, zowel in de discussie over de programmering van het onderwijsonderzoek als voor de partners die in de uitvoering een rol zullen spelen. Binnen het rectorenoverleg van de VSNU wordt gesproken over een snelle start van de gesprekken over een sectorplan voor de onderwijswetenschappen.

De verdere afstemming van het sectorplan voor de universitaire onderwijs/leerwetenschappen en het programmeringsplan voor de lectoraten in het hbo is een proces dat een langere looptijd kan hebben. Het bestuur van de nieuwe organisatie houdt contact met VSNU, KNAW en HBO-Raad over de voortgang en de bevindingen van dit proces.

5.3 Vraaggestuurde programmering ten dienste van samenhang en effectiviteit

In *het programmakader* van de nieuwe organisatie wordt een onderscheid gemaakt naar de eerdergenoemde driedelige typologie van onderzoek, te weten fundamenteel onderzoek, toepassingsgericht of praktijkonderzoek en beleidsgericht onderzoek. Bij dit laatste gaat het in dit rapport overigens niet om het kortlopend beleidsonderzoek dat bijvoorbeeld vaak in directe reactie op vragen uit de Tweede Kamer wordt uitgevoerd. Het gaat om het beleids(evaluatief) onderzoek dat programmatisch kan worden ingericht en om de R&D-middelen die in het kader van beleidsprogramma's beschikbaar worden gesteld.

In de startfase zal in ieder geval gewerkt worden vanuit bestaande budgetten, per onderzoekstype. Vanaf het begin staan in alle gevallen fundamentele kwaliteitscriteria – uitgewerkt per type onderzoek – centraal alsmede

een focus op valorisatie. Uit de drie onderscheiden oriëntaties van waaruit onderzoeksvragen kunnen worden gearticuleerd, wordt een samenhangende programmering tot stand gebracht. Er zal nadrukkelijk ruimte zijn voor input in de vraaggestuurde programmering van de onderwijspraktijk, zoals dat nu bijvoorbeeld ook gebeurt bij het kortlopend veldonderzoek.

In de sonderingsgesprekken is gebleken dat het in de uitwerking niet wenselijk is om in de programmering een te strakke scheiding aan te brengen tussen de drie oriëntaties. De conclusies van de Commissie De Graaf bevestigen dit ook. Samenwerking tussen onderzoekers die vanuit de diverse oriëntaties werkzaam zijn, werkt bevorderlijk voor de kwaliteit van het onderzoek en de bruikbaarheid in de praktijk. Bovendien kan het stereotypering van onderzoekers onderling, in termen van boven- en onderschikkende kwaliteit, tegengaan.

Het programmakader refereert niet alleen aan de verschillende typen onderzoek en de verbindingen hiertussen, maar maakt ook expliciet op welke wijze aan de onderzoeksvragen in de diverse onderwijssectoren van het Nederlandse onderwijsbestel aandacht wordt gegeven. Het gaat dan om onderzoeksvragen die leven in de vroeg- en voorschoolse educatie (vve), het basisonderwijs (bo), het speciaal (basis)onderwijs (sbo), het voortgezet onderwijs (vo), het speciaal voortgezet onderwijs (svo), het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en het hoger onderwijs (hbo en wo). In dit kader is ook aandacht voor specifieke onderwijsvormen als het groene en technische onderwijs.

Naast de sectorale onderzoeksvragen moet er ruimte zijn voor bovensectorale thema's zoals doorlopende leerlijnen, ICT-ontwikkelingen in het onderwijs, professionalisering van onderwijspersoneel en Leven Lang Leren (LLL).

Wij stellen voor om in de startfase van de nieuwe organisatie (zie hoofdstuk 9) al een integraal (deel)programma te ontwikkelen op enkele belangrijke thema's. Dit programma fungeert dan als **pilot** voor de sectorbrede aanpak in de vervolgfase. Het voorstel is om dit te doen op de terreinen van taal en rekenen, professionalisering van onderwijspersoneel en ICT in het onderwijs.

Voor het identificeren van relevante onderzoeksvragen is het van groot belang om een constructieve dialoog tot stand te brengen tussen de onderwijspraktijk, het onderwijsbeleid en de wetenschap (de drie vragende partijen). Dit betekent dat er gelegenheden moeten zijn waarbij zij elkaar regelmatig kunnen ontmoeten en elkaar onderling intensief kunnen bevragen. Er worden methoden ontwikkeld om naast publieke debatten en round-tables ook digitale consultaties een plaats te geven.

De programmering komt tot stand op basis van professionele samenspraak. Het zijn de toptalenten uit de wetenschap, de onderwijspraktijk, het onderwijsbeleid en andere relevante kennisinstellingen die – na intensieve professionele raadplegingen in onderling overleg – de meerjarige onderzoeksagenda en valorisatieactiviteiten vaststellen en tot uitvoering brengen. Er wordt een programmaraad samengesteld voor elk van genoemde onderzoekstypen; drie in totaal. Per programmaraad worden de programmavoorstellen die tot stand zijn gekomen na intensieve externe consultaties beoordeeld en wordt bepaald welke voorstellen worden ingebracht voor de gezamenlijke programmering. Voor de totstandkoming van een meerjarig onderzoeksprogramma werken de voorzitters van de drie programmaraden samen.

De uiteindelijke keuzen in de onderzoeksprogrammering en -uitvoering, moeten door alle betrokkenen worden gezien als de best denkbare kennisinvestering die leidt tot verbetering van de onderwijskwaliteit, zowel op korte als langere termijn. In het bijzonder zijn het de onderwijsprofessionals – leraren, onderwijsondersteuners en managers/bestuurders – die het onderzoek moeten ervaren als betekenisvol en bruikbaar voor de praktijk. Vraagsturing vanuit het onderwijsveld staat om die reden centraal.

In de programmering is sprake van sectoroverstijgende (thematische) en sectorspecifieke onderzoeksvragen. In de programmering die uiteindelijk in samenspraak tussen de betrokkenen wordt overeengekomen, is een evenwichtige spreiding van de sectorspecifieke onderzoeksvragen van betekenis. Alle sectoren moeten zich kunnen herkennen in de programmering en het gevoel hebben hier baat bij te hebben. De wijze waarop deze spreiding tot stand komt, wordt een van de elementen van de genoemde pilot-aanpak die in 2012 wordt uitgevoerd.

Een meerjarige programmering met focus en samenhang en ruimte voor vrije competitie wordt wenselijk gevonden.

5.4 Gerichte kennisverspreiding

Op het gebied van *kennisverspreiding* is er op dit moment een zeer grote hoeveelheid media beschikbaar in de vorm van websites, onderwijstijdschriften en databanken. Ook worden ten behoeve van de kennisverspreiding in het onderwijs talrijke conferenties en workshops georganiseerd en krijgen onderwijsprofessionals de gelegenheid om kortere of langere (al dan niet tot formele certificering leidende) opleidingen te volgen. De nationale Lerarenbeurs heeft dit laatste sterk bevorderd. Verder zijn in opkomst regionale en lokale docentontwikkelteams en leergemeenschappen (communities) van docenten, zowel vakgebonden als vakoverstijgend. Ook in deze netwerken vindt veel kennisverspreiding plaats.

Uit onze verkenning blijkt echter ook dat veel websites informatie bieden die niet actueel is of niet geactualiseerd wordt en die niet is gecodeerd met kwaliteitsindicatoren. Voor de onderwijsprofessional die zich op de hoogte wil stellen van bevindingen van (wetenschappelijk) onderzoek, is het daardoor vaak moeilijk op basis van adequate zoekprocessen snel bij de relevante informatie te komen.

Er worden inmiddels activiteiten ondernomen in het Netwerk KNOW-project om meer samenhang in de grote hoeveelheid digitale informatie-dragers aan te brengen, de kerninformatie te identificeren en een vertaalslag te maken van onderzoeksrapportages naar inzichtelijke informatie voor de praktijk. In het verlengde hiervan moet de nieuwe organisatie een overzichtelijk landelijk kennisplatform voor het onderwijs ontwikkelen. Van belang is daarbij om niet alleen in de vorm van het geschreven woord te communiceren; ook nieuwe digitale beeldtechnieken, zoals bij Leraar 24 en Teacher Channel, moeten hier voluit tot ontwikkeling kunnen komen.

Naast de kennisverspreiding via de nieuwe (sociale) media moet ook aandacht worden geschonken aan de kennisverspreiding via de initiële lerarenopleidingen en de nascholingsinstellingen. Het is van groot belang bij de beoordeling van de kennisbases die op dit moment voor de lerarenopleidingen (in het hbo) worden ontwikkeld, bij de accreditatie van de opleidingen te laten vaststellen in hoeverre er sprake is van de state-of-the-art in de kennis die aan aankomende leraren wordt aangeboden. Dat geldt mutatis mutandis ook voor de geaccrediteerde bachelor- en masteropleidingen in het wo, waar dit overigens al meer gemeengoed is vanwege de

specifieke disciplinegerichtheid van de opleidingen en de structurele verbinding met onderzoek.

De Commissie De Graaf heeft gewezen op het belang van de doorwerking van de resultaten van onderzoek in het kennisaanbod bij zowel de initiële opleidingen als de nascholing en professionalisering. Voor het scholingsaanbod van de nascholingsinstellingen, die in de regel kortere cursussen en programma's aanbieden, pleiten we, in aansluiting op de voornemens in het Actieplan Leraar 2020⁸, voor een formele certificering van deze activiteiten door organisaties van werknemers (Lerencoöperatie) en werkgevers (sectorraden). Hiermee wordt bevorderd dat ook de nascholingsinstellingen de beste kwaliteit leveren aan leraren die scholing volgen. De nieuwe organisatie zal van harte meewerken aan zo'n aanpak. Lerarenorganisaties die samenwerken in de Coöperatie van Leraren en de sectororganisaties erkennen samen gecertificeerde kortere opleidingen in het beroepsregister. Daarmee is voor dit register, dat in de komende tijd wordt ingesteld en dat voor alle leraren op termijn gaat gelden, een kwaliteitsgarantie ingebouwd.

Ten slotte zijn er nog doelgroepen waarvoor een specifieke benadering geëigend is als het gaat om kennisverspreiding. Het betreft hier de onderwijsbestuurders, de onderwijsbeleidsmakers en de professionals/bestuurders/politici die zich op regionaal en landelijk niveau bezighouden met onderwijspolitiek en onderwijsbeleid. Ook voor deze doelgroepen moet een gerichte aanpak voor kennisverspreiding tot stand worden gebracht. In verschillende van de gevoerde gesprekken is erop gewezen dat de aandacht voor deze doelgroepen van grote betekenis is. De nieuwe organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting kan in het kader van een systematische kennisverspreiding regelmatig bijeenkomsten voor deze doelgroepen organiseren.

5.5 Valorisatie: focus op en realisatie van gebruikswaarde

Met een heldere typologie van onderzoek, een professionele samenspraak tussen beleid, praktijk en wetenschap over een vraaggestuurde onderzoeks-

⁸ Actieplan Leraar 2020 – een krachtig beroep!, ministerie OCW 2011.

programmering en een systematische kennisverspreiding zijn we er nog niet. Voor een gerevitaliseerde kennisketen is het ook van belang dat in de procedures een heldere *focus op valorisatie* tot uitdrukking komt. De kennis die door middel van onderzoek wordt opgedaan, moet uiteindelijk ter beschikking komen van de onderwijsprofessionals die direct in het primaire proces van het onderwijs functioneren of indirect hieraan bijdragen in de functie van ontwikkelaar, ondersteuner, opleider of leidinggevende. Wetenschappelijke kennis wordt immers primair vergaard om de onderwijsprofessionals – bij voorkeur in vormen van samenwerking – van inzichten en instrumenten te voorzien waarmee ze hun werk beter kunnen doen.

De samenhang in de kennisketen wordt versterkt indien er naast kennisproductie en kennisverspreiding nadrukkelijk ook sprake is van *valorisatie en het streven naar daadwerkelijke kennisbenutting*.

Het participeren in de kennisproductie en het toegang krijgen tot kennis is van groot belang omdat het valorisatie (= benutting) kan bevorderen. Kennisverspreiding en kennisbenutting liggen weliswaar in elkaars verlengde, maar kennisverspreiding heeft niet automatisch kennisbenutting tot gevolg. De onderwijsprofessional zal naar verwachting eerder tot kennisbenutting overgaan als hij deel uitmaakt van een lerend team en een op leren ingestelde werkomgeving. Kennisbenutting raakt hiermee direct de school als organisatie, de kwaliteit van het teamfunctioneren, de aandacht van de professional en de schoolleiding voor de professionele ontwikkeling en de gelegenheid die geboden wordt om hieraan systematisch te kunnen werken. Het scholingsbeleid als onderdeel van het HRM-beleid van scholen vormt vanuit dit perspectief een zeer belangrijke en wellicht doorslaggevende factor in het welslagen van een goed functionerende kennisketen.

Met name bij valorisatie doen de professionals ervaring op met het mede ontwikkelen van kennis en met het systematisch beoordelen van de geschiktheid en bruikbaarheid van kennis die beschikbaar is of komt. Ook leert de professional op deze manier beter tot vraagarticulatie te komen, een nu nog minder sterk ontwikkelde competentie van de onderwijsprofessional in de praktijk. We gaan in het volgende hoofdstuk nader in op het grote belang van deze vorm van professionalisering van het onderwijspersoneel.

Valorisatie kan worden bevorderd door hiervoor expliciet aandacht te vragen en door activiteiten te ontplooiën voor programma's die binnen het landelijke programmeringskader van onderwijsonderzoek worden uitgevoerd. Valorisatie begint bij de voorbereiding van onderzoek en ontwikkelingswerk. Het is daarom belangrijk dat het een expliciet onderdeel is van de beoordelingscriteria van onderzoeksvorstellen en de toekenning van financiële middelen.

Valorisatie moet ook in het proces van uitvoering worden bekrachtigd. Als bijvoorbeeld binnen de open competitie valorisatie plaatsvindt in de vorm van deelnemende (groepen) scholen die tevens bereid zijn in tijd, menskracht en middelen het onderzoeksprogramma te 'matchen', dan is het valorisatieperspectief naar verwachting zelfs nog beter verzekerd. In andere gevallen kan, naar analogie van de methodiek van STW, bijvoorbeeld een gebruikerscommissie worden ingericht.

Door (potentiële) gebruikers al in de uitvoeringsfase bij een project of programma te betrekken wordt de valorisatiedoelstelling het beste geëffectueerd.

Kenschets van de werkwijze van STW

1. Kenmerkend voor ingediende voorstellen moet zijn dat gebruikers bij de ontwikkeling ervan aantoonbaar zijn betrokken. Serieuze gebruikers zijn een noodzakelijke voorwaarde voor goede projecten.
2. Elk voorstel wordt beoordeeld op twee sets kwaliteitscriteria. De ene set heeft betrekking op de vereiste wetenschappelijke kwaliteit; daaraan wordt niet getornd. De andere set heeft betrekking op de innovatiekracht en gebruikswaarde (kan bij de onderwijswetenschappen ook beleidsrelevantie zijn) van het voorgenomen project. De twee sets zijn gelijkwaardig. Aan beide typen criteria moet worden voldaan. Er worden referenten uit praktijk en uit de wetenschap aangezocht. Ook de jury, die de uiteindelijke honoreringsvoordracht doet, is tweezijdig samengesteld. STW neemt de ranking van de voorstellen door de jury over.

3. Als een voorstel is gehonoreerd en het project wordt gestart, dan wordt een gebruikerscommissie ingesteld. Uiteraard is de onderzoeksgroep bij de samenstelling betrokken, maar vaak weten ook de STW-mensen welke gebruikers (of welk type gebruikers) van belang zijn om te komen tot optimale kennisoverdracht. De gebruikerscommissie komt regelmatig voor voortgangsoverleg bijeen. Belangrijk onderdeel van het overleg is de (realisatie van de) gebruikswaarde van het project. Dit laatste is geen economische discussie. Het overleg wordt vanuit de inhoud, en de geanticipeerde mogelijkheden, gevoerd.

5.6 Vinger aan de pols

De kennisketen is niet compleet zonder gerichte onderzoeken naar met name de *effecten* van kennisproductie, kennisverspreiding en kennisbenutting op de kwaliteit van het functioneren van onderwijsprofessionals, de kwaliteit van het onderwijsaanbod en het schoolsucces van de deelnemers. Uiteindelijk worden alle wetenschappelijke inspanningen verricht om op deze kernaspecten van de school zichtbare en zo mogelijk duurzame kwaliteitsverbeteringen tot stand te brengen. Het verrichten van impact- en effectstudies is vanuit een methodologische invalshoek weliswaar niet eenvoudig, omdat de mogelijk verklarende variabelen niet altijd in directe maar vaak in indirecte zin hun invloed doen gelden. Maar deze overweging hoeft het verrichten van effectstudies uiteraard niet in de weg te staan. Longitudinale studies maken deel uit van deze effectstudies.

5.7 De kennisketen opnieuw bezien

Het functioneren van de kennisketen moet niet worden verstaan als een lineaire keten die bij onderzoek begint en bij valorisatie eindigt. Als we de kennisproductie, de kennisverspreiding, de kennisvalorisatie en de kennisimpact zien als vier gelijkwaardige kwadranten van een cirkel, dan kan het startmoment van het in beweging brengen van de cirkel in elk van de kwadranten liggen. Het kan de minister zijn die meer wil weten over de impact van het beleid, maar ook een groep scholen die tegen een groot

probleem aanlopen waar ze een oplossing voor zoeken. Het kan een vereniging van leraren zijn die worstelt met een probleem waarvoor de beschikbare professionele bagage niet toereikend is. Ook kan het een groep wetenschappers zijn die de handen op elkaar krijgen voor een door velen als boeiend ervaren nieuwe wetenschappelijke vraagstelling. Idealiter vinden meer partijen die in de keten een rol spelen elkaar. Daaraan besteden we meer aandacht in het volgende hoofdstuk.

Door het onderbrengen van kennisproductie, kennisverspreiding, kennisvalorisatie en kennisimpact in één organisatie en door het inhoudelijk en organisatorisch verbinden van deze onderdelen van de kennisketen wordt de verbroken verbinding tussen kennisproductie en kennisbenutting hersteld. Dat betekent dat er meer samenhang ontstaat, versnippering van middelen wordt tegengegaan en dat er over de volle breedte van de keten wordt gewerkt met een helder geëxpliciteerd en geïnstrumenteerd kwaliteitskader.

Deze voorlopige zienswijze en de overwegingen daarbij kunnen op hoofdlijnen rekenen op de steun van de betrokken partijen. Zij zijn ervan overtuigd dat, als er op deze manier gewerkt wordt, er daadwerkelijk sprake is van herstel van de kennisketen en er meer oog is voor de bruikbaarheid van de kennis in de onderwijspraktijk.

Veel vragen zijn nu echter nog onbeantwoord. Het aanscherpen van een heldere visie over kennisproductie en kennisbenutting is een taak die binnen de nieuwe organisatie volop de aandacht moet krijgen. Op verschillende plaatsen is de afgelopen jaren al gewerkt aan het vraagstuk van een betere verbinding tussen onderwijswetenschap en onderwijspraktijk. Dat debat dient een vervolg te krijgen.

6. Kennisontwikkeling, kennisbenutting en professionalisering

Al het onderwijsonderzoek moet uiteindelijk leiden tot verbetering van de onderwijspraktijk. Of die verbetering ook daadwerkelijk plaatsvindt, is de verantwoordelijkheid van de professionals in het onderwijs: van onderwijs-ondersteuners, leraren en schoolleiders tot bestuurders van de instellingen. De leraren hebben hierin een centrale en cruciale rol. Zij komen immers dagelijks in contact met de leerlingen en hebben daarmee de sleutel in handen tot daadwerkelijke verbetering van het onderwijs. De andere actoren zijn niet van minder belang, maar hun bijdragen zijn vooral ondersteunend en faciliterend.

We besteden hier extra aandacht aan de positie van de kennisgebruikers omdat er in de onderwijssector sprake is van een actueel debat over de versterking van het professioneel functioneren van docenten en de rol die het onderwijsonderzoek daarbij kan vervullen. Dat debat heeft mede zijn oorsprong in de wens van veel onderwijsprofessionals om hun handelen te kunnen baseren op relevante en bruikbare kennis uit het onderwijsonderzoek. Uit het succes van de nationale Lerarenbeurs spreekt de behoefte van docenten om hun onderwijstaken te verdiepen en hun handelen te verbinden aan een kennisbasis die onder meer bestaat uit systematisch verzamelde wetenschappelijke kennis.

6.1 Bekwaamheidseisen en beroepsregister

Door de invoering van de Wet Beroepen in het Onderwijs in 2006 en de wettelijke verankering van de bekwaamheidseisen die aan leraren worden gesteld, is een belangrijke impuls gegeven aan de loopbaanlange bekwaamheidsontwikkeling van leraren. De ingestelde Lerarenbeurs biedt gemotiveerde leraren eenmalig de mogelijkheid om tijdens hun loopbaan een aanvullende (master)opleiding te volgen. Vele leraren maken daar inmid-

dels gebruik van. Ook zijn er aparte fondsen waar leraren een beurs kunnen aanvragen voor een academische promotie. Binnen universiteiten wordt daarnaast gesproken over de invoering van een Educational Doctorate: een korter promotietraject voor met name ontwerpgericht onderzoek. In het Actieplan Leraar 2020 – een krachtig beroep! wordt aangekondigd dat nog in dit decennium het register voor leraren zal worden ingevoerd. Op termijn zou er zelfs een register voor excellente leraren kunnen komen. Een coöperatie van leraren is in oprichting die deze taak op zich gaat nemen. Professionalisering van docenten is inmiddels het speerpunt in het beleid van de overheid en de sectororganisaties. Er bestaan diverse expertisecentra die deze professionalisering inhoudelijk ondersteunen en ook lerarenopleidingen zijn op dit terrein zeer actief. Op schoolniveau wordt inmiddels op veel plaatsen HRM-beleid ontwikkeld door middel van gericht beleid in het kader van de functiemix en strategisch personeelsbeleid.

6.2 Certificering van scholingsaanbod

In hoofdstuk 5 hebben we, in aansluiting op het Actieplan Leraar 2020 – een krachtig beroep!, gepleit voor het certificeren van kortlopende (na)scholingsactiviteiten voor leraren door organisaties van werknemers (Lerarencoöperatie) en werkgevers (sectorraden). Het betreft kortere scholingsactiviteiten die buiten de autoriteit van de NVAO vallen omdat deze instelling immers alleen volledige bachelor- en masteropleidingen in het hoger onderwijs accrediteert. De certificering betreft (kortlopende) scholingsactiviteiten voor onderwijspersoneel van publieke en private aanbieders op basis van een set kwaliteitscriteria die met de gebruikers zijn overeengekomen. Ook het deelnemen aan onderzoeksprojecten wordt gerekend tot scholing. Het gebruik van state-of-the-art kennis is in ieder geval een centraal criterium.

Door het succesvol deelnemen aan deze scholingsactiviteiten verwerft de deelnemer kwalitatief erkende (deel)certificaten die in het kader van de periodieke beroepsregistratie worden erkend. Hiermee krijgt ook de beroepsregistratie een gewaarborgde kwalitatieve invulling.

Door het stimuleren van deze werkwijze voegen de onderwijsprofessionals zich naar het gebruik in de kringen van de medische en technische wetenschappen, waar wetenschappers en professionals al jaren in de praktijk samenwerken bij het ontwikkelen en gebruiken van kennis.

6.3 Professionele ontwikkeling van leraren

Het versterken van de oriëntatie op wetenschappelijk onderzoek vraagt van de leraar een professionele houding om het beroep zoveel mogelijk te beoefenen op basis van beschikbare en bruikbare kennis. Dat betekent dat van deze kennis ‘kennis moet worden genomen’. Leraren moeten met kennis en kennisontwikkeling in contact kunnen komen om het op termijn als een natuurlijk onderdeel te gaan ervaren van hun beroepsmatig functioneren. Dit contact kan worden bevorderd door leraren bij onderzoek te betrekken, hen in leergemeenschappen, kenniskringen, vakinhoudelijke of thematische peergroups te laten functioneren en hen de gelegenheid te geven daadwerkelijk zelf onderzoek te doen.

Daarbij valt te denken aan een academische promotie of een masteropleiding. De leraar hoeft zich niet te ontwikkelen tot professionele onderzoeker maar is als ‘reflective practitioner’ wel betrokken bij en geïnteresseerd in wetenschappelijk onderzoek. Het is deze ontwikkeling die met kracht moet worden opgepakt, vooral door de leraren zelf, en ondersteund en gefaciliteerd moet worden door het management, het bestuur en de overheid.

Ook de instellingen in het hoger onderwijs – met de kerntaken wetenschappelijk onderzoek en aanbieden van wetenschappelijke opleidingen – hebben een speciale verantwoordelijkheid in de professionele ontwikkeling van docenten. Het betrekken van docenten bij wetenschappelijk onderzoek, het vertalen en overdragen van wetenschappelijke bevindingen en het versterken van de onderzoekende houding bij leraren vraagt van de wetenschappers een didactische competentie waarin rekening wordt gehouden met de praktijktheoretische kennis van docenten, hun biografische loopbaanervaringen, de vaak weerbarstige contexten in de schoolpraktijk en de ervaringen en leerstijlen van volwassen professionals. Om dit goed te kunnen doorgronden is het gewenst dat meer wetenschappers actief worden in de schoolpraktijk.

Dat levert kennis en begrip op van de weerbarstigheden in de praktijk en geeft een impuls aan de collegiale verhoudingen met de docenten.

Wetenschap en praktijk ontmoeten elkaar op een vruchtbare wijze als er voldoende oog en waardering is voor ieders positie en deskundigheid. Dat vraagt van beide kanten een gerichte bereidheid tot investering en samenwerking.

De nieuwe organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting zal, zeker in de startfase maar ook daarna, regelmatig ontmoetingen arrangeren tussen onderzoekers en docenten. Op basis van hun wensen en ervaringen kunnen we op het spoor komen van de kwaliteitskenmerken die bijdragen aan een vruchtbare samenwerking tussen onderwijspraktijk en wetenschap. In het volgende hoofdstuk komt aan de orde dat er gericht moet worden geïnvesteerd in een professionele samenspraak tussen onderwijsonderzoekers, professionals in de onderwijspraktijk en het onderwijsbeleid. Een dergelijke professionele samenspraak veronderstelt het ontwikkelen van een gemeenschappelijke taal waarmee de diverse actoren kunnen spreken over problemen in het onderwijs en mogelijke oplossingen daarvoor. Dat veronderstelt dat alle actoren open staan voor de verschillen in de benadering van onderwijsvraagstukken. Van de practicus vraagt dit een duidelijke oriëntatie op de wetenschappelijke theorie, van de wetenschapper een duidelijke oriëntatie op de praktijk (theorie). Voor het beleid is een oriëntatie zowel op theorie als praktijk richtinggevend.

De professionele samenspraak kan worden gestimuleerd door de participatie van docenten in onderzoeksprojecten en door de deelname van onderwijspersoneel aan gecertificeerde scholingsactiviteiten. Ook kunnen bijvoorbeeld de jaarlijkse Onderwijsresearchdagen nadrukkelijk zo ingericht worden dat met name docenten uit de onderwijspraktijk zich daartoe aangetrokken voelen en er een actieve rol in kunnen spelen. Een mogelijke verbinding en samenwerking met de Nationale Onderwijs Tentoonstelling verdient in dit verband serieuze overweging.

7. De ontwikkeling van de samenwerking tussen onderzoek, praktijk en beleid

Het tot stand brengen van een nieuwe organisatie waarin de integrale kennisketen wordt vormgegeven vanuit een samenhangend beleidskader, een heldere en vraaggestuurd programmering en met gerichte kennisverspreiding- en valorisatie-initiatieven, is *een complexe opgave, die vraagt om een weloverwogen incrementele strategie*. Dit punt werd al gemaakt in het Nationaal Plan van de Commissie De Graaf. Het samenbrengen van een grote diversiteit aan activiteiten en op termijn ook middelen, raakt in de kern de autonomie van het handelen van de diverse actoren. De beoogde samenwerking maakt ook zichtbaar dat de diverse actoren op dit moment nog verschillende zienswijzen hebben als het gaat om onderwijsonderzoek en kennisvalorisatie. Deze zienswijzen raken de kerndiscussie van wat wetenschappelijk onderzoek is, welke oriëntaties daarbij in methodologisch opzicht de vereiste appreciatie verwerven en welke methodologische aanpakken als vruchtbaar voor kennisverwerving worden gezien. Ook raken zij de positie van de wetenschapper en de practicus en hun onderlinge relatie.

7.1. Investeren in verdere visieontwikkeling op onderzoek en valorisatie

Opgemerkt moet worden dat er niet alleen tussen de diverse partijen (wetenschappers, docenten en beleidsmakers) verschillende zienswijzen bestaan over de wijze waarop taken en verantwoordelijkheden in de kennisketen het beste kunnen worden waargemaakt (en welke middelen en instrumenten daarvoor nodig zijn). Ook binnen de partijen is vaak sprake van uiteenlopende visies. Visies kunnen divergeren vanwege theoretisch-methodologische motieven, maar ook vanuit ideologisch-politieke overwegingen. Ook kunnen er verschillen bestaan in de gepercipieerde erkenning van belangen en posities en een al dan niet gewaarborgde toegang tot en zekerstelling van financiële middelen.

Het is van groot belang de verschillende zienswijzen op het ontwikkelen en gebruiken van kennis die bestaan tussen en binnen de actoren wetenschap, praktijk en beleid optimaal te benutten. Hoewel het de ideale situatie lijkt om te werken met een eenduidige visie op het functioneren van alle onderdelen van de kennisketen apart en in onderlinge samenhang, is het realistischer – en daarom beter – om bij de bestaande discussies over onderwijsonderzoek en kennisbenutting aan te sluiten en vanuit dit discours te zoeken naar kwalitatieve verbeteringen die tegemoet komen aan de vereiste kwaliteit en de beoogde bruikbaarheid van de kennisontwikkeling.

Belangrijk voor het tot stand brengen van een nieuwe nationale organisatie is het nadrukkelijk *koersen op het belang van deze samenwerking*:

- voor de onderwijskwaliteit in ons land;
- voor de kwaliteit van de professionals in de school;
- voor het uiteindelijke effect op de onderwijskwaliteit in het algemeen en de leerprestaties van leerlingen en studenten in het bijzonder.

Het vertrekpunt van bundeling en samenwerking moet de inhoud van het werk zijn. Daar ligt immers de finale legitimatie voor het inrichten en in stand houden van een kennisketen voor het onderwijs.

7.2. Professionele samenspraak

In het vorige hoofdstuk hebben we al vastgesteld dat het inrichten van een *professionele samenspraak* tussen de actoren wetenschap, praktijk en beleid vraagt om een hierop toegesneden aanpak en om een mindset van de participanten die ruimte laat voor diversiteit in zienswijzen en standpunten. Van de participanten wordt gevraagd de eigen inbreng onderwerp te maken van kritische collegiale bevraging en reflectie, om op deze wijze over en weer tot een helder begrip te komen van de activiteiten en gerealiseerde resultaten van de diverse partners in het samenwerkingsverband. Bij de consultatie van de potentiële deelnemers aan deze activiteiten van de nieuwe organisatie is nadrukkelijk aandacht voor deze samenwerking gevraagd en geweest op de noodzaak om, zeker in de beginfase, hiervoor toegeruste deskundigheid in te zetten die de samenspraak kan begeleiden. Veel steun is in de consulterende gesprekken verkregen voor het voorstel

om de actoren die in de samenwerking centrale rollen vervullen, te laten bestaan uit de excellente 'spelers' in de wetenschap, de praktijk en het beleid.

De beoogde organisatie is een uiteindelijk institutioneel aangestuurde netwerkorganisatie, waarin de verschillende participanten zich verbinden aan een vorm van samenwerking die wordt bepaald door de met elkaar ontworpen en geformaliseerde gedrags- en kwaliteitsregels te erkennen en na te volgen.

De gedrags- en kwaliteitsregels raken in principe de gehele keten. Bij het opstellen ervan zullen de onderzoekers de vraag moeten beantwoorden op welke wijze, gelet op de beoogde samenhang in de kennisketen, wetenschap en onderzoek de relatie gaan onderhouden met de onderwijspraktijk en het onderwijsbeleid. Hetzelfde geldt voor beleid: hoe definiëren de beleidsmakers, in het perspectief van beleidsvoorbereiding en beleidsevaluatie (proces en impact) de relatie met de wetenschap en de onderwijspraktijk? Ook de onderwijspraktijk zal zich expliciet moeten uitspreken over de samenwerking met de wetenschap en het beleid.

Als deze collegiale samenspraak met een open mindset wordt gevoerd en onder deskundige en consistente leiding wordt ingezet en onderhouden, zal er in de uiteindelijke set van gedrags- en kwaliteitsregels op meer punten al overeenstemming bestaan, hetgeen een goede basis biedt voor de start van de samenwerking. Het aanhoudend reflecteren op de voortgang van deze discussie, waarbij de collegiale consultatie als het meest betekenisvolle instrument wordt gezien, blijft geboden en dient ook regelmatig onderwerp te zijn van een systematische voortgangsevaluatie over de kwaliteit en resultaten van de samenwerking.

7.3. De onderwijspraktijk spreekt zich uit

De praktijk is een actieve deelnemer aan de professionele dialoog met onderwijswetenschappers en beleidsmakers bij de programmering van en de besluitvorming over het onderzoeksprogramma. De excellente professionals die voor een bepaalde periode een rol vervullen in programmaraden en beoordelingscommissies, dragen de verantwoordelijkheid om zich professioneel te verstaan met hun eigen professionele peers om met gezag en draagvlak de rol binnen de nieuwe organisatie te kunnen vervullen. De

nieuwe organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting kan hen hierbij ondersteunen.

Onder de praktijk verstaan we hier een groot aantal verschillende actoren, zoals de schoolbesturen, de coöperatie van leraren (voorheen SBL), de georganiseerde schoolleiders (NSA, AVS en CNV-schoolleiders), de sectororganisaties voor het onderwijs zoals PO-Raad, VO-Raad, MBO-Raad, HBO-Raad en VSNU. Ook de samenwerkende lerarenopleidingen, verenigd op koepelniveau binnen het hbo en wo in de samenwerkingsverbanden LOBO en ADEF en ICL en als beroepsvereniging samenwerkend in VELON, zien we als vertegenwoordigers van de praktijk.⁹ Periodieke afstemming en waar mogelijk samenwerking zullen plaatsvinden met de Onderwijsraad, de Onderwijsinspectie, SLO, CITO en andere onderwijsgerelateerde kennisorganisaties.

7.4. Overheidsbeleid en onderzoek

Wat betreft het beleid is er sprake van participatie vanuit de diverse velddirecties van het ministerie van OCW, zijnde de velddirecties voor het primair en voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs. Ook de themadirecties zijn hierbij van betekenis. Het is evident dat in de samenwerking met de velddirecties en themadirecties van het departement, nadrukkelijker dan mogelijk het geval is bij de wetenschap en de onderwijspraktijk, erkenning moet worden gegeven aan politieke prioriteiten van de bewindslieden.

7.5. Erkenning van bestaande afspraken

De verschillende actoren die binnen de nieuwe organisatie zullen samenwerken, hebben *verschillende uitgangspunten*. Hiervoor hebben we al aangegeven dat deze verschillen moeten worden erkend en dat de verschillende bestaande posities, ook budgettair, als uitgangspunt moeten worden

⁹ De genoemde samenwerkende lerarenopleidingen zijn overigens ook vertegenwoordigers van de wetenschap als het gaat om de universitaire lerarenopleidingen en de lectoren in het hbo die werkzaam zijn binnen een lectoraat op het gebied van het onderwijs.

genomen. Het negeren of bagatelliseren van de verschillende uitgangsposities kan een ongewenste druk leggen op de beoogde samenwerking.

Zorgvuldigheid gaat hier boven tempo.

De samenwerkende partijen moeten de gelegenheid krijgen om de veelal met de overheid afgesproken taken in de overeengekomen periode uit te voeren, waarna – na een redelijke overgangstermijn – de activiteit budgettair en inhoudelijk indaalt in de nieuwe organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting.

Gelet op de nu bekende expiratiemomenten van lopende afspraken met instellingen en organisaties, kan van gerichte overheveling in de meeste gevallen sprake zijn vanaf 2014.

De periode die daaraan vooraf gaat, kan worden benut voor het voorbereiden en oprichten van de nieuwe landelijke organisatie, het op gang brengen van de samenwerking en het ontwerpen van onder meer procedures en kwaliteitskaders. Met name in deze periode moet van de gelegenheid gebruik worden gemaakt om de professionele samenspraak serieus in gang te zetten en de onderlinge informatie-uitwisseling op gang te brengen. Het staat betrokken partijen uiteraard vrij om eerder dan de expiratedata hun activiteiten onder het gezag van de nieuwe organisatie te brengen. Van de betrokkenen die niet aan expiratedata gebonden zijn, wordt verwacht dat zij hun taken en financiële middelen inbrengen bij de formele start van de organisatie.

De *bundeling van financiële middelen* uit de tweede en derde geldstroom van het ministerie van OCW – mogelijk ook van het ministerie van Economische Zaken Landbouw en Innovatie en van andere externe financiers zoals particuliere en publieke fondsen, onderzoeksopdrachten van grote schoolbesturen, onderwijsinspectie en de onderwijskoepels – raakt onmiddellijk de strategische belangen en profilering van de betrokken (onderzoeks)instellingen. Uit het komende sectorplan zal duidelijk worden welke WO- en HBO-instellingen zich in de nabije toekomst (gaan of blijven) profileren op het terrein van het onderwijswetenschappelijke onderzoek en in hoeverre deze instellingen dat doen in de vorm van inhoudelijke en/of bestuurlijke samenwerking. Het aantal spelers in de markt van het onderwijsonderzoek wordt door deze operatie mogelijk kleiner, maar daardoor geconcentreerder en mogelijk ook kwalitatief sterker.

Ook de rol van de verschillende expertisecentra en ondersteunende organisaties verdient vanaf begin erkenning. Op basis van expliciete en ondubbelzinnige kwaliteitseisen en de beoordeling hiervan door excellente professionals uit de wetenschap, de praktijk en het beleid krijgen deze instellingen en organisaties toegang tot de middelen voor het theoriegedreven-onderzoek, het toepassingsgerichte onderzoek en het beleidsondersteunende onderzoek. Dit zal in alle gevallen in samenhang zijn met valorisatieactiviteiten, waarvan het financiële aandeel in de toegekende budgetten expliciet zichtbaar wordt gemaakt.

Uiteraard kan ook vanuit de onderwijspraktijk opdrachtonderzoek onder de regie van de nieuwe organisatie worden gebracht, zoals het kortlopend veldonderzoek.

7.6. Uitgangspunten voor een nieuwe landelijke organisatie

In de samenwerking tussen onderwijsonderzoekers, professionals uit de onderwijspraktijk en het onderwijsbeleid is een aantal criteria richtinggevend. Zowel voor het geprogrammeerde deel van het onderwijsonderzoek als voor het open competitie deel zullen voor het verwerven van middelen de criteria vraagrelevantie, betrokkenheid van de onderwijspraktijk, wetenschappelijk niveau en valorisatieactiviteiten maatgevend zijn.

Tijdens de gevoerde gesprekken is in het algemeen met instemming gereageerd op deze voorlopige set van criteria. Daarnaast werd soms opgemerkt dat de uitwerking ervan en het feitelijke gebruik bij de beoordeling van onderzoeksvoorstellen in de praktijk, vooral in de beginfase van de samenwerking, niet eenvoudig zal zijn. Vrijwel iedereen was echter van mening dat deze opdracht moet worden opgepakt om daadwerkelijk een goed functionerende en kwalitatief sterke kennisketen tot stand te brengen.

Voor de inrichting en het functioneren van de nieuwe landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting zijn de volgende *uitgangspunten* leidend:

- De organisatie wordt gedragen door de betrokken partijen en is in profiel en functioneren herkenbaar voor vertegenwoordigers van alle onderwijssectoren, inclusief bijvoorbeeld het groene onderwijs, het beleid en de wetenschap.

- De integrale ketenbenadering kenmerkt het onderzoek dat in uitvoering wordt genomen. In alle gevallen wordt bij het geëntameerde onderzoek de integrale keten benoemd van onderzoek, kennisverspreiding en -benutting, tot effectmeting in de praktijk.
- In de op te bouwen organisatie worden de financiële middelen voor onderzoek, ontwikkeling en implementatie gebundeld. Er worden middelen opgenomen voor kennisverspreiding en de versterking van kennisbenutting. De bundeling vindt niet in één keer plaats. Dit is onmogelijk vanwege bestaande verplichtingen en regelingen.
- Er is een gewaarborgde verdeling tussen de wetenschapsgestuurde, de praktijkgestuurde en de beleidsgestuurde onderzoeksactiviteiten. Er wordt gewaakt voor kannibalisatie vanuit een van de oriëntaties. De verdeling wordt gestart vanuit de verhoudingen, ook de budgettaire, in de huidige praktijk; samenhang in de programmering is echter vanaf het begin een nadrukkelijk streven.
- De basis van de programmering is vraagsturing. De relevantie van het onderzoek wordt zichtbaar in een heldere vraagsturing, waarbij de uiteindelijke gebruiker een belangrijke rol vervult. De gebruiker kan per programma verschillen. De drie onderscheiden onderzoeksoriëntaties, namelijk het theoriegedreven onderzoek, het praktijk- en toepassingsgerichte onderzoek en het beleids(evaluerend)onderzoek krijgen een plaats in een samenhangende programmering en dienen als bronnen waaraan onderzoeksvragen worden ontleend. Om de vraagstellingen helder en scherp te krijgen, wordt nadrukkelijk input gezocht in het veld, bij het beleid en in de wetenschap. Hiervoor worden, zoals eerder gesteld, methodieken ontwikkeld c.q. effectief gebleken methoden toegepast.
- Er is, binnen de kaders van de financiële mogelijkheden, een zo optimaal mogelijke aandacht voor relevante onderzoeksvragen uit de diverse onderwijssectoren en sectoroverstijgende onderwerpen. Gestreefd wordt naar focus in de programmering door een beperkt aantal onderzoekslijnen te identificeren waarop meerjarig de inspanningen worden geconcentreerd. De verschillende sectoren moeten zich kunnen herkennen in de vraagstukken die voor onderzoek worden voorgesteld in de (gezamenlijke) programmering.

- Valorisatie wordt geoperationaliseerd in zowel een set beoordelingscriteria voor onderzoeksplannen als een aanpak van de sturing op gebruikswaarde tijdens de uitvoering van het onderzoek; de in paragraaf 5.5 samengevatte aanpak van STW dient in dit verband als een toepasselijk voorbeeld.
- Er is een integrale, helder geëxpliciteerde en goed geïnstrumenteerde set van kwaliteits- en beoordelingscriteria die van toepassing zijn, en worden gemaakt, op de diverse vormen van onderzoek. Voor een deel kunnen deze criteria gemeenschappelijk zijn. Denkbaar is ook dat op de onderscheiden oriëntaties van onderzoek (theorie, praktijk en beleid) aanvullende kwaliteitscriteria en beoordelingscriteria moeten worden vastgesteld.
- Er is competitie. De onderzoeksmiddelen kunnen worden verworven door middel van competitie waarbij heldere indienings- en beoordelingsprocedures zijn vastgesteld. De competitie wordt inhoudelijk ingekaderd door dat deel van het meerjarig onderzoeksprogramma dat formeel is vastgesteld. Er is daarnaast sprake van een volledig open competitie (echter met enige richtinggevende kaders vanwege concentratie en focus) waarbij aan de initiatiefnemers, naast het voldoen aan kwaliteits- en beoordelingscriteria, de mogelijkheid wordt geboden tot het ontwikkelen van een ruime en krachtige aanpak van R&D-projecten ten dienste van fundamentele innovatie. Financiering vindt plaats vanuit de vrije ruimte in de budgettering, zo mogelijk aangevuld met matchingsmiddelen van instellingen. Hiermee wordt een sterke betrokkenheid van daadwerkelijke en krachtige gebruikers nagestreefd.
- Een deel van het budget in de volledig open competitie wordt gereserveerd voor talentvolle jonge wetenschappers, vergelijkbaar met de werkwijze voor de toewijzing van VENI, VIDI en VICI programma's binnen NWO (maar wel tegemoetkomend aan dezelfde criteria als alle andere onderzoeksvoorstellen)

In het volgende hoofdstuk wordt op hoofdlijnen de nieuwe organisatie beschreven. Ook wordt nader toegelicht op welke wijze de vertegenwoordiging van wetenschap, praktijk en beleid in het samenwerkingsverband tot stand kan worden gebracht.

8. Hoofdpijnen van de organisatie

De beoogde organisatie is een uiteindelijk institutioneel aangestuurde netwerkorganisatie, waarin de verschillende participanten zich verbinden aan een vorm van samenwerking die wordt bepaald door de met elkaar ontworpen en geformaliseerde gedrags- en kwaliteitsregels te erkennen en na te volgen.

De organisatie ontstaat op basis van een convenant tussen NWO en OCW. De organisatie komt niet in één keer tot stand. Er is tijd nodig en we pleiten voor een gefaseerde opbouw. Deze opbouw wordt in dit voorstel gerealiseerd door een (tijdelijke) projectdirectie die werkt onder leiding van een stuurgroep. Deze stuurgroep wordt samengesteld in overleg met OCW en is breed van samenstelling (onderwijspraktijk, wetenschap (NWO) en beleid). De fasering in de opbouw wordt in hoofdstuk 9 toegelicht. Hier behandelen we de contouren – structuur, inrichting en organisatievorm – van de nieuwe organisatie, zoals die door de projectdirectie moet worden gerealiseerd.

8.1. Profiel van de organisatie

De organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting is straks een voor alle onderwijssectoren herkenbare, gekende en goed toegankelijke organisatie. Het speelt in op de wensen die door (eind)gebruikers worden geformuleerd met betrekking tot kennisproductie en kennisgebruik. De organisatie bundelt alle elementen van de, eerder als cyclisch beschreven, kennisketen. Drijfveren zijn:

- efficiënte en effectieve inzet van middelen;
- versterking van de focus op gebruikswaarde-creatie en werkelijk gebruik, ook ter ondersteuning van scholing en nascholing van onderwijsprofessionals;
- borging van kwaliteit in alle typen R&D-activiteiten en ook voor kennisvalorisatie en disseminatie.

De organisatie wordt gekenmerkt door zo min mogelijke bureaucratie. Zij is slagvaardig, flexibel en kwaliteitsborgend. De organisatie versterkt de

reputatie van de sector onderwijs als een belangwekkende en kwalitatief goed functionerende sector, waarin innovatie evidence-informed, met focus, vraaggestuurd en praktijkgeoriënteerd tot stand komt.

De voor de diverse onderzoeksoriëntaties beschikbare en ingebrachte financiële middelen worden nadrukkelijk ingezet en aangewend voor de drie domeinen van onderzoek, te weten het theoriegedreven onderzoek, het praktijkgerichte onderzoek en het beleidsonderzoek. Waar dat de kwaliteit van het onderzoek ten goede komt, wordt samenwerking bevorderd.

In alle lagen van de organisatie wordt de tripartite structuur – wetenschap, praktijk en beleid – tot uitdrukking gebracht. De organisatiestructuur kent een Raad van Toezicht, drie programmaraden en een uitvoerende staf: een directie en een beperkte, maar adequate, ondersteunende staf. Op operationeel niveau worden per programma commissies ingericht en, waar nodig, per project een gebruikerscommissie.

De organisatie kent een kleine, professionele staf.

8.2. Structuur en werkwijze van de organisatie

De Raad van Toezicht (RvT) bestaat uit een onafhankelijk voorzitter en drie leden, afkomstig uit de onderwijspraktijk, van NWO en van OCW. De RvT ziet toe op het strategisch, inhoudelijk en bedrijfseconomisch functioneren van de organisatie, keurt de jaarplannen goed en is bevoegd tot het aanstellen en ontslaan van de directie en van de leden van de programmaraden. De directie is verantwoording verschuldigd aan de RvT.

Er zijn drie programmaraden:

- een voor het theoriegedreven, fundamentele onderwijsonderzoek,
- een raad voor het praktijk- en toepassingsgerichte onderzoek en
- een raad voor het beleidsgerichte onderzoek.

In elke programmaraad functioneren vertegenwoordigers van wetenschap, praktijk en beleid, in wisselende samenstelling. Elke raad kent maximaal acht leden, waaronder de voorzitter die door en binnen de raad zelf wordt aangezocht. Er wordt geen stakeholder-model gehanteerd. Bij de samenstelling van de programmaraden staat de excellente professional centraal.

Kandidaten worden voorgedragen aan de RvT voor benoeming. De voorzitters van de verschillende programmaraden zullen intensief overleg voeren met het oog op een samenhangende en vraaggestuurde programmering over de drie onderzoeksdomeinen heen.

Voor alle leden van de programmaraden wordt een kwalificatieprofiel opgesteld. De voorzitter en de leden van de RvT en de leden van de programmaraden worden benoemd voor een periode van vier jaar. Eenmalige herbenoeming voor eenzelfde periode behoort tot de mogelijkheden. Voor de leden van de programmaraden wordt een rooster van aftreden opgesteld waarmee vervanging en continuïteit voldoende worden gewaarborgd.

Voor de totstandkoming van een meerjarig onderzoeksprogramma werken de voorzitters van de drie programmaraden samen. Per programmaraad worden de programmavoorstellen die tot stand zijn gekomen na intensieve externe consultaties beoordeeld en wordt bepaald welke voorstellen worden ingebracht voor de gezamenlijke programmering. De programmaraden besluiten over de toewijzing van projecten, zowel in de geprogrammeerde competitie als in de volledig open competitie. De RvT bekrachtigt deze besluiten.

Hiernaast adviseren de voorzitters van de programmaraden gezamenlijk de RvT over de kwaliteit van de samenwerking binnen de organisatie, de uitvoering van de programma's en de verspreiding en valorisatie van de geproduceerde kennis.

De programmaraden hebben een aanhoudende verantwoordelijkheid in het expliciteren van de kwaliteitseisen van het onderzoek, het versterken van de vraagsturing, de participatie in de kennisverspreiding, het bevorderen van de valorisatie en het verwerven van inzichten in de beoogde kwaliteitsverbeteringen door middel van impactresearch.

De directie is – met taakverdeling – verantwoordelijk voor enerzijds de bedrijfsvoering en anderzijds het algemeen beleid en de kwaliteitsborging en valorisatie. De directie is verantwoordelijk voor de onderlinge afstemming en aansturing van de programma's. Hiervoor onderhoudt de directie geregelde contacten met de samenwerkende voorzitters van de drie programmaraden. Voor programma's (zowel de open programma's als de thematische) worden tenders uitgezet, die op kwaliteit en relevantie

worden beoordeeld. De beoordeling van ingediende voorstellen komt in handen van bekwame (internationale) referenten uit wetenschap, praktijk en beleid. De directie is verantwoordelijk voor een adequate voorbereiding en uitvoering van de indienings- en beoordelingsprocedures.

Na selectie wordt uit de hoofdaanvragers een programmaleider geselecteerd. De programmaleiders voeren regie op het ontwerp, de inhoud en de uitvoering van de vastgestelde programmalijnen, thematisch en/of sectoraal. Voor elk programma wordt een gebruikersraad samengesteld, die de uitvoering van het betrokken deelprogramma volgt.

De directie ziet toe op een juiste uitvoering van de vastgestelde programma's, de afgesproken werkwijze, inclusief de borging van de kwaliteitszorg. De directie rapporteert rechtstreeks aan de RvT en informeert de programmaraden.

Hiernaast neemt de directie de verantwoordelijkheid voor het initiëren en begeleiden van initiatieven in het veld en het samenbrengen van partners in institutionele coalities en netwerken. De directie is, in samenwerking met externe partners, tevens actief in het verwerven van additionele middelen uit beschikbare (inter)nationale budgetten, fondsen en particuliere donaties om op die manier de programma's te versterken.

De staf bestaat uit ondersteunend personeel, waarbij in elk geval de volgende ondersteunende activiteiten worden ingericht: informatievoorziening, financiën, reviewprocedures en projectbeoordeling, (publieks) informatievoorziening, kwaliteitszorg, managementondersteuning, relatiebeheer en middelenacquisitie en internationalisering. Stafmedewerkers kunnen worden belast met verschillende taken. De stafmedewerkers worden direct aangestuurd door de directie.

De omvang van de ondersteunende staf bedraagt maximaal 6% (gemiddelde norm) van het totaalbudget waarover de organisatie kan beschikken. Er is echter een minimaal niveau van structurele kosten voor de organisatie. Dit niveau is om en nabij 1.5 miljoen euro op jaarbasis.

8.3. De financiering

Wat betreft de *financiering* is eerst nog meer onderzoek nodig. Zowel de Commissie De Graaf als de Onderwijsraad stelde vast dat er momenteel zo'n 150 miljoen euro op jaarbasis wordt besteed aan onderzoek en ontwikkelingswerk ten behoeve van het onderwijs.

Het behoeft nader onderzoek om hiervan een volledig en betrouwbaar beeld te krijgen. De voorlopige inventarisatie door de Commissie moet verder worden aangevuld en gecompleteerd. Er is bijvoorbeeld nog geen rekening gehouden met de R&D-budgetten van scholen en instellingen. Niettemin kunnen wij hier stellen dat er sprake is van relatief geringe middelen voor R&D in de sector, afgemeten aan internationale normen. Ook is duidelijk dat er nauwelijks (geoormerkte) budgetten zijn voor disseminatie en valorisatie. Deze activiteiten zijn tot op heden vaak – ook letterlijk – sluitpost. In de financiering van de projecten in de nieuwe organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting worden voor deze activiteiten expliciet financiële middelen ingezet.

Momenteel is hiernaast nog sprake van een (voorgenomen) bezuiniging op rijksmiddelen voor R&D, zoals voorgesteld in de zogeheten subsidiebrief (Herziening subsidiebeleid onderwijs subsidies) die de bewindslieden van OCW op 8 april 2011 hebben aangeboden aan de Tweede Kamer. Dat neemt niet weg dat het streven moet zijn om een zeer substantiële budgettaire bundeling tot stand te brengen in de nieuwe organisatie. Het tegengaan van de huidige versnippering is immers een van de doelstellingen.

Ook kijkend naar soortgelijke organisaties in sectoren als de zorg, is het nodig om op dit punt ambitieuze doelen na te streven. Het is echter pas zinvol om een concrete budgettaire doelstelling te formuleren aan het einde van de volgende, eerste inrichtingsfase.

De mogelijkheden voor additionele financiering moeten ook verder worden verkend. Zo zijn er in de onderwijssector partijen met goede mogelijkheden om bijdragen te leveren aan de financiering van programmalijnen. Voor de onderwijssector gaat het vooral om de grotere instellingen en bestuurlijke samenwerkingspartners. Instellingen hebben in het kader van de lumpsum middelen beschikbaar voor ontwikkelactiviteiten en scholing van onderwijspersoneel. Zeker als we in aanmerking nemen dat de meeste scholen werken met een CAO waarin 10% van de beschikbare werktijd (ongeveer 165

uur per fte op jaarbasis) wordt besteed aan professionalisering, kunnen we landelijk spreken over substantiële mogelijkheden om te participeren in de verschillende vormen van onderzoek.

Indien deze participatie nadrukkelijk in het perspectief van professionalisering wordt gezien, komt er op deze wijze een sterke verbinding tot stand tussen wetenschap en vakmanschap. Eerder hebben we erop gewezen dat met name in de open competitie de participatie van de scholen aan de onderzoeksprojecten van groot belang is. Scholen kunnen dit materialiseren, in de vorm van inzet van personeel en (matchings)middelen.

Bij de verkenning van de mogelijkheden voor additionele financiering moet ook worden gedacht aan andere ministeries en internationale organisaties. Ook fondsen kunnen worden aangesproken.

8.4. Organisatorische vormgeving

Voor de bestuurlijke vormgeving van de nieuwe organisatie bestaan verschillende mogelijke varianten. De organisatie kan ten eerste worden ingericht als een bij wet ingesteld orgaan, zoals dat indertijd ook bij ZON is gedaan. Bij de samenvoeging van ZON met het NWO-gebied Mw (medische wetenschappen) is een samenwerkingscontract als basis gebruikt zonder de organisatievorm aan te passen.

Op de tweede plaats kan de organisatie in zijn geheel worden ondergebracht bij NWO op basis van een convenant en zonder dat er sprake is van een aparte rechtspersoon. Een voorbeeld hiervan is het gebied hersen- en cognitieonderzoek.

De derde variant is het oprichten van een aparte rechtspersoon voor de nieuwe organisatie en hierin alle activiteiten en middelen onder te brengen. Dan is het voor de hand liggend om te kiezen voor een stichtingsvorm.

De Commissie De Graaf stelde al voor om aansluiting te zoeken en te vinden bij NWO, de tweede variant. De kwartiermakers stellen vast dat de eerste en derde variant in deze situatie niet de voorkeur verdienen. De eerste variant is sowieso tijdrovend en kostbaar. De derde variant is wel mogelijk. Echter, deze zal in de praktijk veel problemen en een aanzienlijke kostenverzwaring met zich meebrengen, waardoor ten minste een van de doelstellingen –

efficiency van middelenbesteding – aanzienlijk wordt bemoeilijkt. Daarnaast past de privaatrechtelijke vorm niet altijd goed bij een publiekrechtelijke taak. Bovendien zal de nieuwe organisatie gebruik maken van capaciteit van NWO-staf. Er ontstaan, mede daardoor, problemen in de sfeer van onvermijdelijke btw-heffingen en, mogelijk ook, heffingen voor vennootschapsbelasting. De oprichting van een aparte rechtspersoon leidt met andere woorden tot overbodige bestuurlijke complexiteit en, belangrijker, tot onvermijdelijke extra kosten, onder meer vanwege fiscale heffingen.

De tweede variant is goed uitvoerbaar. Eerdere voorbeelden, zoals de genoemde aanpak bij het hersen- en cognitieonderzoek, laten zien dat het goed kan werken. NWO is bereid om mee te werken aan de opbouw van de nieuwe organisatie in deze vorm, op basis van een, in overleg met OCW op te stellen, oprichtingsconvenant.

Wij pleiten daarom, en in navolging van de Commissie De Graaf, voor de tweede variant: het in een convenant tussen het ministerie van OCW en NWO onderbrengen van de diverse onderzoeks-, disseminatie- en valorisatieactiviteiten onder regie van een gezaghebbende stuurgroep, die functioneert als een Raad van Toezicht.

NWO neemt met de eigen en nieuw te ontwikkelen programma's deel in de nieuwe organisatie, zowel op het niveau van de Raad van Toezicht als in het bureau. Het is daarbij voor de hele onderwijssector van belang om op alle niveaus en bij alle professionele groepen eigenaarschap te kunnen ontwikkelen.

De organisatie krijgt de uitstraling van een 'eigen' organisatie, met het oogmerk om een krachtige impuls te geven aan de samenwerking tussen onderwijsonderzoek, onderwijspraktijk en onderwijsbeleid. In de uitwerking staat dit centraal. Ten behoeve van dit eigenaarschap én met het oog op laagdrempeligheid en bereikbaarheid, wordt de nieuwe organisatie bij voorkeur gevestigd in het centrum van het land.

8.5. Evaluatie na eerste functioneringsperiode

Na een periode van vier jaar na de oprichting vindt er een integrale externe evaluatie plaats van het functioneren van de organisatie, inclusief de financieringsarrangementen. De resultaten van deze evaluatie worden door de Raad van Toezicht met het ministerie van OCW besproken. Op basis van de bevindingen worden besluiten genomen over de continuering van de organisatie en, in het verlengde daarvan, over de wijze van voortgang en eventuele gewenste verbeteringen en veranderingen.

9. Hoofdpijnen van het invoeringstraject

Het tot stand brengen van een nieuwe landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en bevordering van kennisbenutting is geen eenvoudige opgave. In de afgelopen jaren hebben veel instellingen en organisaties met uiteenlopende structurele en/of projectgebonden financieringsarrangementen met het ministerie van OCW een gespecialiseerde bijdrage geleverd aan de onderbouwing, uitvoering en evaluatie van het Nederlandse onderwijsvernieuingsbeleid. Hierdoor is een zekere autonome professionele taakinvulling ontstaan die overigens ook vaak leidde tot zeer uiteenlopende innovatiestrategieën en een grote versnippering van activiteiten. Er kan niet worden verwacht dat op korte termijn een volledige omslag wordt gemaakt naar een landelijke samenwerkingsorganisatie waarin de kennisketen integraal wordt ingericht en de onderlinge samenwerking en afstemming vanaf het begin optimaal zullen functioneren. Dat is een proces van langere adem en van vele, opeenvolgende stappen.

Eerder in dit rapport is al gezegd dat voor het tot stand brengen van deze samenwerking nadrukkelijk gekoerst moet worden op het gemeenschappelijk ervaren belang ervan voor de kwaliteit van het onderwijs. Hiervoor moet een professionele samenspraak ingericht worden met en tussen alle betrokkenen, met het uiteindelijke doel een institutioneel aangestuurde netwerkorganisatie tot stand te brengen waarin de verschillende participanten zich verbinden aan een vorm van samenwerking waarbij de met elkaar ontworpen en geformaliseerde gedragsregels en kwaliteitscriteria worden erkend en nagevolgd.

Voor de definitieve oprichting van het instituut zullen diverse voorbereidende werkzaamheden moeten worden verricht. Na de formele oprichting van de nieuwe organisatie zal de opbouw en ontwikkeling nog jaren in beslag nemen.

De uiteindelijke ambitie is om de verschillende onderzoeksoriëntaties (theoriegedreven onderzoek, toepassingsgericht onderzoek en beleidsevaluerend onderzoek) op een evenwichtige wijze bij elkaar te brengen in een samenhangende programmering en gebaseerd op vraagsturing en open competitie, waarbij de andere schakels van de keten zoals kennisverspreiding, kennisbenutting (valorisatie) en beleidsevaluatie (impactmeting) integraal deel uitmaken van de programmering en activiteiten.

We stellen voor op basis van inhoudelijke en organisatorisch/bestuurlijke afwegingen om de inrichting van de nieuwe organisatie in twee fasen te laten verlopen:

1. fase van opbouw, ontwerp en formele oprichting (tot eind 2012);
2. fase van definitieve inrichting en ontwikkeling (vanaf 2013 en verder).

De afwegingen voor de gefaseerde aanpak worden in dit hoofdstuk nader uitgewerkt. Daarbij volgt een toelichting op de fasering.

9.1 Overwegingen

Als het gaat om de *inhoudelijke overwegingen* ligt het voor de hand om de nieuwe organisatie in eerste instantie te laten starten met die activiteiten die nu reeds in de bestaande landelijke onderzoeksprogrammering een plaats hebben. Het betreft hier vooral het theoriegedreven onderzoek, in concreto: PROO met aanvullende projecten, TIER en (aanvullende) onderdelen van het MaGW-programma. Ook BOPO kan vanaf de start mee doen.

Dit is goed, maar niet voldoende. Uit de consulterende gesprekken die we hebben gehouden, is naar voren gekomen dat van de kant van de beleidsdirecties en themadirecties van het ministerie van OCW en ook door betrokkenen bij het praktijkgerichte onderzoek reeds in de opbouw- en ontwerp-fase kan worden geparticipeerd. Er is door verschillende partijen commitment afgegeven, deze partijen treffen nu al voorbereidingen om te komen tot de inrichting en programmering van een eerste programma voor toepassingsgericht onderzoek en voor beleidsonderzoek. Enkele bestaande programma's kunnen reeds in 2012 in de organisatie worden gebracht.

In onderstaand schema geven we een overzicht van de partijen die zich bereid hebben verklaard om – met behoud van gemaakte en vastgelegde afspraken – de komende jaren taken en activiteiten op het terrein van onderzoeksprogramma's en programmering onder te brengen in de nieuwe landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting.

	2012	2013/14	> 2014
Theoriegedreven onderzoek en monitoring	NWO/PROO MaGW	TIER PISA TIMMS COOL PIRLS	RAAK
Programma's van beleidsonderzoek en beleidsevaluatie	Directie PO/ BOPO ECPO Directie Leraren Directie Emancipatie Directie HO Taal Rekenen	Nieuwe programma's	Groei programma's gestuurde beleidsonderzoeken
Praktijkonderzoek	Kennisnet Platform Bèta/ techniek	Ruud de Moor Centrum/OU Veldgebonden onderzoek	SLOA (LPC + ECBO)
Disseminatie en valorisatie	<i>Middelenacquisitie</i>	Netwerk KNOW Mogelijk: steunpunten; <i>Middelenacquisitie</i>	<i>Middelenacquisitie</i>

Wat nog ontbreekt in de tabel is het effect van onderdelen van de programma's, waarbij de (potentiële) kennisgebruikers zullen matchen. Deze matching zal 'in kind' substantiële vormen gaan aannemen. Het zal een aantal jaar duren voordat gebruikers ook in geld substantieel zullen meefinancieren. Dit is een relatief nieuw gegeven in de sector.

Hoewel we erop aandringen dat alle betrokkenen vanaf het begin bij de ontwikkeling van de organisatie betrokken zijn, moet er rekening worden

gehouden met de expiratiemomenten van bestaande (wettelijke) afspraken en contracten tussen het departement van OCW en instellingen en organisaties. Met het oog op dit moment van expiratie kunnen de inhoudelijke contouren en kwaliteitseisen van een programma voor toepassingsgericht onderzoek echter reeds worden opgesteld, zoals gezegd in samenwerking met alle betrokken partijen. Tot uitvoering en inhoudelijke aanbesteding wordt besloten zodra hiervoor de politieke, juridische en financiële condities vervuld zijn. Hierbij is het jaar 2013/14 van bijzondere betekenis, gelet op de beoogde expiratie van verschillende lopende afspraken en contracten tussen overheid en instellingen.

Het staat organisaties en instellingen uiteraard vrij al eerder hun taken in de nieuwe organisatie onder te brengen.

Met het beleidsgerichte onderzoek kan eveneens, aansluitend op wat nu reeds aan landelijke programmering bestaat, op basis van de samenwerking met de departementale velddirecties en themadirecties een eerste aanzet voor een samenhangend beleidsevaluerend onderzoeksprogramma worden ontworpen, met aan dat programma gelieerde kwaliteitscriteria. Ook hiermee kan in de loop van 2012 een overtuigend begin worden gemaakt.

Het is zeer waarschijnlijk dat er tijdens de opbouwfase van de nieuwe organisatie nog geen optimale balans is tussen de verschillende vormen van onderzoek en dat er ook nog geen evenwichtige en samenhangende inhoudelijke oriëntatie bestaat op de onderzoeksvragen die spelen in de verschillende onderwijssectoren en onderzoeksvragen die meer overkoepelelnd en thematisch van aard zijn. Zoals eerder is opgemerkt, is het belangrijk dat de samspraak en samenwerking tussen onderzoekers, onderwijsprofessionals en beleidsmakers voldoende tijd krijgen om tot ontwikkeling te komen. Zorgvuldigheid van opereren en tijd nemen voor het tot stand brengen van een professionele dialoog is voor de duurzaamheid van de nieuwe organisatie van grotere betekenis dan korte termijnopbrengsten. We verwijzen hier naar ons voorstel in paragraaf 5.3 om op enkele inhoudelijke terreinen proefondervindelijk aan de slag te gaan.

Het is van groot belang dat tijdens de opbouwfase wordt gewerkt aan de kwaliteitscriteria voor de diverse vormen van onderzoek. Bij het theoriegedreven onderzoek zijn deze criteria reeds voorhanden en functioneren ze

ook naar tevredenheid. Voor het praktijkgerichte onderzoek zijn al veel inspanningen gedaan om tot een wetenschappelijk verantwoord kwaliteitskader te komen, maar deze ontwikkeling behoeft verdere uitwerking en verdieping. Ook moet er synergie worden aangebracht tussen de verschillende actoren die zich op dit moment beijveren om de kwaliteitscriteria van het toepassingsgerichte onderzoek te verhelderen.

Hetzelfde geldt *mutatis mutandis* voor het beleidsevaluerend (impact) onderzoek. Ook hier zal een set van wetenschappelijk aanvaarde kwaliteitscriteria moeten worden ontwikkeld om het beleidsonderzoek een volwaardige en wetenschappelijk erkende positie in de nieuwe organisatie te geven. Er zijn op dit gebied in andere disciplines beschikbare aanzetten, maar voor het onderwijswetenschappelijke beleidsonderzoek moeten aanvullende initiatieven worden genomen.

Uiteindelijk komt er een vraaggestuurde, samenhangende en evenwichtige onderzoeksprogrammering tot stand tussen de onderscheiden onderzoeksoriëntaties en de sectorspecifieke en sectoroverstijgende vraagstellingen, waarmee een optimale regie over de relevante aandachtsgebieden kan worden verkregen. Dit is een ontwerpvoorbeeld dat ook onder deskundige leiding de nodige tijd in beslag zal nemen. Het wenkend perspectief ervan zorgt er echter voor dat het nu al door wetenschappers, professionals uit de onderwijspraktijk en het onderwijsbeleid wordt onderschreven. Het welslagen van deze operatie zal naar de overtuiging van velen een gezaghebbend instituut voor het onderwijs en het onderwijsonderzoek tot resultaat hebben, waar diverse oriëntaties op wetenschappelijk onderzoek een erkende en gerespecteerde plaats innemen en waar de participanten en gebruikers uit de onderwijspraktijk zich volwaardig mee verbonden voelen.

Het tot stand brengen van de nieuwe organisatie vraagt ook om aandacht voor een aantal *organisatorisch/bestuurlijke overwegingen*. Hierbij speelt in eerste instantie de leidingstructuur een belangrijke rol. Gegeven de complexiteit en het afbreukrisico is het voorstel om de leiding van de organisatie in oprichting in de eerste helft van 2012 in handen te geven van een tijdelijke projectdirectie die belast wordt met de inrichting van de organisatie en de personele bezetting. De tijdelijke projectdirectie draagt ook zorg voor een ordentelijk verloop van het verdere onderhandelingsverkeer met de partijen die in de loop van het proces met hun activiteiten en middelen toetreden tot de nieuwe organisatie.

In deze eerste fase van opbouw wordt de projectdirectie aangestuurd door een stuurgroep, die toeziet op een adequate uitwerking van de hiervoor geformuleerde uitgangspunten en handelwijzen. De stuurgroep bevat representanten van de direct betrokken partijen. De stuurgroep dient zodanig te zijn samengesteld, dat alle relevante invalshoeken op de ontwikkeling van de organisatie voldoende zijn vertegenwoordigd.

De tijdelijke projectdirectie draagt er – onder goedkeuring door de stuurgroep – zorg voor dat bij datum van de oprichting van de nieuwe landelijke organisatie voor onderwijsonderzoek en ter bevordering van kennisbenutting (uiterlijk najaar 2012) de directie, de staf, de leden van de Raad van Toezicht en de programmaraden zijn benoemd. In deze periode wordt in onderlinge samenwerking met betrokken partijen verder gewerkt aan het tot stand brengen van een procedure voor een programmeringskader en de explicitering van kwaliteitscriteria en beoordelingsprocedures. In deze periode wordt ook zorggedragen voor een aansprekende en herkenbare huisvesting van het nieuwe instituut. Gelet op het grote pakket aan activiteiten is een goed bereikbare huisvestingsfaciliteit in het centrum van het land aan te bevelen. Dat laat onverlet dat een bestuurlijke en rechtspositionele verankering in NWO blijft bestaan.

Eerder is opgemerkt dat het opbouwen van de nieuwe organisatie ruimte moet geven aan uiteenlopende visies en ervaringen uit het verleden en dat er door middel van een professionele samenspraak in de loop van de tijd een gemeenschappelijke visie tot stand moet worden gebracht die leidend en inspirerend is voor het functioneren van de nieuwe organisatie. In bestuurlijke zin kan vanwege deze overweging worden besloten het ontwikkelproces in te richten met een fasering waarbij als netwerkorganisatie wordt gestart (2012: instituut in oprichting) met een helder perspectief op definitieve institutionele integratie van programma's en middelen vanaf 2013 en 2014.

9.2 Fasering van de op- en inrichting van de organisatie

In de volgende twee overzichten staan de kernactiviteiten die in de verschillende fasen moeten worden ondernomen:

Fase van opbouw, ontwerp en oprichting (tot najaar 2012)

Onder leiding van tijdelijke directie

Inhoudelijk

- expliciteren van de kwaliteitscriteria voor onderzoek;
- ontwerpen van een programmakader;
- starten van pilots op het terrein van taal & rekenen, ICT en professionalisering;
- ontwerpen van review- en beoordelingsprocedures;
- uitwerken van valorisatie-instrumenten en -criteria (aansluitend bij ERIC);
- ontwerpen van een integraal systeem van kwaliteitszorg en externe communicatie;
- ontwikkelen van eerste aanzetten tot samenwerking met nationale en internationale onderzoeksorganisaties en het verder uitwerken van de kennisverspreidingsfunctie (in afstemming met Netwerk KNOW of als vervolg hierop).

Organisatie

- inrichten van de organisatie in overleg met NWO en OCW, en opstellen uitvoeringsconvenant;
- werven en aanstellen van directie en ondersteunende staf;
- werven van voorzitter en leden van de Raad van Toezicht en de programmaraden;
- regelen van huisvesting en het voorbereiden van de formele oprichtingsbijeenkomst.

Financiën

- opstellen van een voorlopige meerjarenbegroting 2012 – 2015;
- opstellen van een acquisitieplan en formeel regelen van de (gefaseerde) overheveling van de budgetten van OCW naar de nieuwe organisatie.

Fase van definitieve inrichting en ontwikkeling (vanaf eind 2012)

Na formele oprichting en onder leiding van definitieve directie en programmaraad

Inhoudelijk

- ontwikkelen en vaststellen van een meerjarig onderzoeksprogramma;
- verder werken aan kwaliteitscriteria en beoordelingsprocedures;
- presentatie van het programma;
- website in gebruik stellen.

Organisatie

- oprichtingsbijeenkomst: organisatie presenteert de hoofdlijnen van de werkwijze, de inhoud, de samenwerking en het perspectief.

Financiën

- opstellen definitieve meerjarenbegroting;
- voeren van geactiveerd acquisitiebeleid;
- overleg met nieuwe toetreders tot de organisatie.

Bijlagen

1. Opdracht kwartiermakers
2. Overzicht van geraadpleegde instellingen, organisaties en personen
3. Curricula vitae kwartiermakers

Bijlage 1

Opdracht kwartiermakers

Opdracht aan kwartiermakers organisatie coördineren en regisseren van onderwijsonderzoek en kennisverspreiding / eerste fase

1. Uitgangspunt

Het uitgangspunt voor het werk van de kwartiermakers wordt gevormd door het advies “Nationaal Plan Toekomst Onderwijs/leerwetenschappen”¹⁰ en de beleidsreactie daarop van OCW-staatssecretaris Zijlstra¹¹. Maar niet alle daarin genoemde acties maken deel uit van deze opdracht. Het gaat hier uitsluitend om de acties die betrekking hebben op het op- en inrichten van een organisatie voor het coördineren en regisseren van de keten van onderzoek, ontwikkeling, valorisatie, verspreiding en (stimuleren van) implementatie.

Hierna wordt verduidelijkt om welke acties het precies gaat en wat aan het eind van deze eerste fase op tafel zou moeten liggen. Daarbij wordt een aantal randvoorwaarden gesteld.

2. Feitelijke opdracht

De opdracht aan de kwartiermakers is tweeledig:

1. schets opbouw, inrichting en primaire werkprocessen van een organisatie voor coördineren en regisseren van onderzoek, ontwikkeling, valorisatie, verspreiding en (stimuleren van) implementatie die vorm geeft aan de ambities zoals in het advies uitgesproken;
2. sondeer bij betrokken partijen het draagvlak voor deze organisatie en de bereidheid tot participatie en samenwerking.

2.1 De contouren van een coördinatie- en regieorganisatie

In het advies wordt een aantal voorbeelden genoemd van vergelijkbare instanties gerelateerd aan NWO met o.a. ook verschillende juridische

¹⁰ Nationaal Plan Onderwijs/leerwetenschappen, Den Haag, januari 2011

¹¹ Brief aan TK d.d. 10 februari 2011

grondslagen. In de beleidsreactie is niet vooraf voor één bepaald model gekozen; misschien moet er wel een nieuwe vorm worden ontwikkeld. Ook varianten zijn welkom, liefst voorzien van voor- en nadelen, en meer of minder verstrekkende scenario's. Meer gespecificeerd gaat het om de volgende aspecten van een nieuwe organisatie.

Functies en financiering

De belangrijkste functies van de nieuwe organisatie zijn het programmeren en beheren van onderzoek en ontwikkeling, alsmede van valorisatie, verspreiding en (het stimuleren van) implementatie.

Het **programmeren en beheren** betreft in principe onderzoek en ontwikkeling gefinancierd uit de zgn. tweede en derde geldstroom, inclusief programmagelden zoals in het advies vermeld. Deze middelen zijn op dit moment niet allemaal vrij te besteden, zoals ook in het advies wordt aangegeven. Daarom behoort het ook tot de opdracht om na te gaan wat op welke termijn in de nieuwe organisatie kan worden ingebracht.

Het gaat om drie typen onderzoek: onderzoek t.b.v. beleid, onderzoek t.b.v. de praktijk en onderzoek puur wetenschapsgedreven. De commissie constateert terecht dat er tussen deze typen onderzoek meer samenhang nodig is dan nu het geval is. In de nieuwe opzet moet wel onderlinge verdringing worden uitgesloten, bijvoorbeeld door voor drie afzonderlijke programma's te kiezen.

Wat betreft de R&D-middelen die vallen onder de Wet subsidiëring landelijke onderwijsondersteunende activiteiten (wet SLOA): op dit moment is besluitvorming nog gaande over de bestedingswijze ná 2013 van deze middelen. De kwartiermakers zouden de nieuwe organisatie zo flexibel moeten opzetten dat eventueel op termijn ook dit type onderzoek er kan worden ondergebracht.

Het valideren en verspreiden van de ontwikkelde kennis zou idealiter moeten plaatsvinden in samenhang met bestaande kennis om de gebruiker (beleid of praktijk) zo goed mogelijk van dienst te zijn. De vraag is hoe dit zou kunnen worden gerealiseerd, bijvoorbeeld met gebruikmaken van reviews en andere instrumenten. De nieuwe organisatie zou niet alleen moeten zorgen voor een goede ontsluiting, maar ook zicht moeten houden op de manier waarop de kennis wordt benut in beleid en praktijk, en implementatie ervan moeten bevorderen.

Bij het ontwikkelen van deze functies zou contact moeten worden gelegd met instanties die op dit gebied actief zijn, waaronder een project 'SKOLA' geheten. OCW subsidieert een consortium van partijen onder deze naam om op het gebied van kennisdeling een brug tussen wetenschap en onderwijs te slaan. Concreet worden in 2011 de volgende activiteiten verricht:

- ontwikkelen van standaarden om wetenschappelijke kennis te vertalen naar praktische toepassing;
- maken van een vindplaats voor content op internet;
- formuleren van technische standaarden voor ontsluiten van content;
- opstellen van drie pilotdossiers (taal, rekenen en cultuureducatie);
- voor één van deze pilotdossiers inzichtelijk maken hoe de kennisketen in elkaar zit, wie met wie moet samenwerken, wat te doen om tot effectieve disseminatie te komen.

Dit initiatief is niet alleen gericht op bovenstaande resultaten, maar vormt ook een breed consortium dat op draagvlak kan rekenen in het veld. Daarom zouden zowel de ontwikkelde inzichten als het netwerk en draagvlak ervan moeten worden verdisconteerd in het werk van de kwartiermakers.¹²

Bestuur en organisatie

Ook voor dit aspect van de nieuwe organisatie geldt dat er niet vooraf voor één bepaald model wordt gekozen. Bij het vormgeven van de bestuurlijke en organisatorische aspecten van de nieuwe organisatie zijn onderstaande randvoorwaarden aan de orde.

Een effectieve kennisketen is onderdeel van het onderwijsbestel als geheel, waarvoor de overheid verantwoordelijk is. In de nieuwe opzet moet OCW deze **bestelverantwoordelijkheid** ook kunnen waarmaken. In de lijn van het advies rekt het ministerie het zich tot taak om de kloof tussen onderzoek en benutting daarvan in beleid en praktijk te verminderen.

De **bestuurssamenstelling** moet weergeven dat drie partijen voor het welslagen van de nieuwe opzet verantwoordelijk zijn: beleid, praktijk en wetenschap.

Deze drie partijen zouden, binnen de randvoorwaarden van OCW en NWO,

¹² Nadere informatie over dit project wordt de kwartiermakers afzonderlijk verstrekt.

gezamenlijk het beleid moeten bepalen voor alle fasen van de kennisketen. Zo zouden deze partijen alle drie op het niveau waarop feitelijk wordt geprogrammeerd, hun onderzoeksvragen moeten kunnen inbrengen. En voor het benutten van de ontwikkelde kennis is een sterke betrokkenheid van de onderwijspraktijk bij de inrichting van deze functie van wezenlijk belang.

In een **bedrijfsplan** worden de belangrijkste werkprocessen van de organisatie zelf beschreven. Deze processen moeten worden ingericht volgens de beste bestaande praktijken op de gebieden waarop de organisatie werkzaam zal zijn, terwijl de overheadkosten zo laag mogelijk worden gehouden. De financiering van het geheel moet plaatsvinden binnen de bestaande middelen voor onderwijsonderzoek en kennisbenutting, met inbegrip van de in het regeerakkoord aangekondigde bezuiniging op subsidies.

Een **geleidelijke groei** van het bundelen van middelen is wat de commissie aanbeveelt. De nieuwe organisatie zou daarom op beperkte schaal per 1 januari 2012 van start moeten kunnen gaan en via een incrementele werkwijze verder moeten kunnen uitgroeien.

2.2 Sonderen bij betrokken partijen

Deze tweede taak van de kwartiermakers is gericht op het zoeken naar draagvlak bij de verschillende betrokkenen. Dat zijn grofweg drie partijen: wetenschap, praktijk en beleid. De kunst zal zijn de nieuwe organisatie zó te ontwerpen dat deze op voldoende draagvlak bij hen kan rekenen. Het gaat daarbij steeds om de hele kennisketen: meer samenhang in de programmering door het bundelen van middelen, goede articulatie van kennisvragen uit beleid en praktijk, én betere benutting van kennis door een geïntegreerde aanpak van de verspreiding ervan.

De volgende instanties zijn in elk geval relevant.

Voor wat de **onderwijswetenschap** betreft:

- NWO: het algemeen bestuur/directie, het gebiedsbestuur/directie MaGW, de programmaleiding van de onderwijsonderzoeksprogramma's die aan dit gebiedsbestuur zijn gerelateerd;
- KNAW: het algemeen bestuur, de sectie Gedrags- en Maatschappijwetenschappen;

- de Vereniging voor Onderwijsresearch en het Interuniversitair Centrum voor Onderwijsonderzoek.

Voor wat de **onderwijspraktijk** betreft:

- de sectororganisaties voor primair, voortgezet, middelbaar en hoger beroepsonderwijs, universitair onderwijs;
- de stichting Beroepskwaliteit Leraren;
- de Algemene Vereniging van Schoolleiders;
- de Vereniging van Lerarenopleiders in Nederland.

Voor wat het **beleid** betreft: het ministerie van OCW / de directies Primair en Voortgezet Onderwijs, de directie Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie, de directie Hoger Onderwijs en Studiefinanciering, de directie Leraren, de directie Onderzoeks- en Wetenschapsbeleid en de directie Kennis, die in het gesprek ook de actuele beleidscontext kunnen aangeven; de Inspectie van het Onderwijs / directie Kennis en de Onderwijsraad.

Daarnaast staat het de kwartiermakers vrij om ook anderen te betrekken bij hun werkzaamheden. Zo zouden intermediaire organisaties die zich bezig houden met kennisverspreiding, kunnen worden geraadpleegd bij het vormgeven van deze functie voor de nieuwe organisatie.

3. Oplevering van het werk

De kwartiermakers verrichten hun werk van april tot 15 augustus 2011. Maandelijks, te beginnen rond half mei, informeren zij OCW over de voortgang van de werkzaamheden.

Het eindrapport van deze eerste fase bevat een beschrijving van een nieuwe organisatie voor onderwijsonderzoek en kennisverspreiding zoals in hiervoor genoemde advies en beleidsreactie en de nadere specificaties in deze opdrachtbeschrijving geschetst. Het rapport omvat een bedrijfsplan, een voorstel voor het implementeren daarvan inclusief een tijdpad daarvoor.

De kwartiermakers doen ook expliciet verslag van hun sonderingsactiviteiten en de resultaten ervan.

OCW / Directie Kennis - 20 april 2011

Bijlage 2

Overzicht van gesprekspartners

Instelling/Organisatie:	Gesproken met:
NWO – Directie	dhr. dr. J.K. Koppen
ZonMw	dhr. dr. H. de Groene dhr. H.J. Smid dhr. W. Joling
STW	dhr. prof. dr. E.E.W. Bruins
NIHC	dhr. prof. dr. P. Hagoort
KNAW	dhr. dr. J.B. Spaapen
IVA, Beleidsonderzoek en advies	dhr. prof. dr. M. Vermeulen
VELON	dhr. prof. dr. T.C.M. Bergen
ECBO	dhr. dr. M. van der Meer
ECPO	mw. drs. E.D.C.M. Lambrechts
Ruud de Moor Centrum/SKOLA	dhr. dr. H. Wassink dhr. prof. dr. R.L. Martens mw. dr. M. Vermeulen
Kennisnet	mw. drs. S. Peters dhr. dr. A.C.A. ten Brummelhuis
Rathenau Instituut	mw. dr. F. Merkw
PO-Raad	mw. mr. drs. K. Kervezee
VO-Raad	dhr. drs. S. Slagter
MBO-Raad	mw. drs. F.W. Hengeveld
Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid	dhr. dr. J.W. Sijstermans
SBL	mw. A. Kil-Albersen
AVS	dhr. T. Duif
Onderwijsraad	mw. prof. dr. G. ten Dam dhr. dr. I. Waterreus dhr. prof. dr. L. Borghans dhr. prof. dr. A.M.L. van Wieringen (oud-voorzitter OR)
VSNU	dhr. dr. S.J. Noorda

NWO – PROO	dhr. prof. dr. G.W. Meijnen
NWO – BOPO	mw. prof. dr. H.P.J.M. Dekkers
VOR/ICO	dhr. prof. dr. Th. Wubbels
VOR/ICO	dhr. prof. dr. J. van Merriënboer
NWO – MaGW	mw. prof. dr. H. Maassen van den Brink
EdVenture	mw. dr. R. van Kessel-Hagesteijn
APS	mw. drs. A.J. Kaptein
	dhr. N.J. Velseboer MBA
	dhr. drs. R. Mioch
Cinop	dhr. drs. J.H. Morshuis
KPC	dhr. J. van der Horst
CPS	dhr. E. Vos
	mw. S. Koning
HBO-Raad	dhr. drs. H.J. Pijlman
	dhr. J. van der Vos
Platform Bèta Techniek	dhr. H. Corstjens
CNV Schoolleiders	dhr. H. Blume
SLO	dhr. prof. dr. J. van den Akker
CITO	dhr. J. Wiegers
HU; HBO-Raad, Sector HPO (lerarenopleidingen)	dhr. drs. D. de Wolff
UvA	mw. prof. dr. D.C. van den Boom
VBS	dhr. mr. S. Steen
NSA	dhr. M. Jager
	mw. dr. I. Andersen
Ministerie EL&I	mw. drs. J. Gooijer
	dhr. drs. ing. P.A.A. van Velzen
Ministerie OCW:	
Directie Kennis	dhr. dr. A. Jonk
	dhr. drs. M. Smits van Waesberghe
DG	dhr. dr. L.J. Roborgh
	mw. drs. J.P.M. Lazeroms
Directie Voortgezet Onderwijs	dhr. drs. R.C. Endert
	dhr. P.T. Noordzij
Directie Leraren	dhr. mr. J.F. van der Vlugt
	mw. drs. N.E.J. Kuijper
Directie Onderwijs en Wetenschapsbeleid	mw. mr. E.P.G. Valenti
Directie Primair Onderwijs	dhr. dr. R. Bagchus

Directie Jeugd, Onderwijs en Zorg	mw. J.M. Perk dhr. A.J.J. Dingelstad mw. M.E. Post mw. dr. E.P.G. Hagenaar
Directie Emancipatie Directie Hoger Onderwijs	dhr. F.G. Licher (voormalig directeur) dhr. drs. R.R. Minnée mw. Y. Bernardt
Directie Beroepsonderwijs en Volwasseneducatie Inspectie van het Onderwijs	mw. drs. J. Noordijk mw. drs. A. Roeters

Hiernaast hebben we gesproken met een delegatie van lectoren en met een aantal vertegenwoordigers van (beleids)onderzoeksinstituten en -bureaus.

Bijlage 3

Curricula vitae kwartiermakers

Hubert W.A.M. Coonen (1951) was werkzaam als leraar in diverse onderwijssectoren. Hij voltooide cum laude de opleiding Onderwijskunde aan de Universiteit Utrecht en promoveerde in 1987 aan de Universiteit Leiden. In zijn loopbaan was hij onder meer algemeen directeur van de lerarenopleidingen van de Hogeschool Utrecht, vice- voorzitter van de Onderwijsraad en voorzitter van het Landelijk Platform voor de Beroepen in het Onderwijs. Van 2004 tot medio 2011 was hij hoogleraar en decaan van de Faculteit Gedragswetenschappen aan de Universiteit Twente. Coonen is sinds 2004 werkzaam als deeltijdhoogleraar aan het Ruud de Moor Centrum van de Open Universiteit Nederland te Heerlen. Daarnaast vervult hij meerdere bestuurs- en adviesfuncties.

Anton J. Nijssen (1953) heeft sociologie gestudeerd. Na enkele student-assistentenschappen bij het SISWO en de Universiteit van Amsterdam heeft hij, begin jaren tachtig, korte tijd gewerkt bij het toenmalige directoraat-generaal voor het Wetenschapsbeleid (ministerie van O&W). Daarna heeft hij enkele jaren als onderzoeker gewerkt bij het Instituut voor Sociaal Beleidsonderzoek en vervolgens, gedurende een aantal jaar als directeur, bij Research voor Beleid. Van 1998 tot medio 2003 was hij directeur van het SCO Kohnstamm Instituut. Dit instituut is een expertisecentrum waarin fundamenteel onderzoek, toegepast onderzoek en kennisverspreiding hand in hand gaan. Sinds 2005 werkt Nijssen vanuit een eigen bv (Floriana). Hij was in de achterliggende jaren onder meer parttime en ad interim werkzaam als zakelijk directeur van het T.M.C. Asser Instituut. Ook heeft hij enige tijd gewerkt als directeur van Sardes. Hij was recentelijk als secretaris betrokken bij de Commissie Nationaal Plan Toekomst Onderwijswetenschappen. Thans werkt hij als kwartiermaker aan de opbouw van The Hague Institute for Global Justice. Nijssen is lid geweest van verschillende schoolbesturen (PO) en regionale samenwerkingsverbanden. Thans is hij nog bestuursvoorzitter OBD Duin & Bollenstreek en voorzitter bezwarencommissie WPB (Statistiek en Onderzoek).



Dit is een uitgave van:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag
T 070 412 34 56
(ma t/m vrij 9.00 – 21.00 uur)

Oktober 2011